MUGGLE BİLİMLERİNİN ANA HATLARI

HIRAM ZADOK

ROL DIŞI NOT

Bu küçük kitapçık okunmaya başlanmadan bilinmelidir ki şu sayfalar hiçbir bilimsel değer taşımamakta olup bir RP karakteri olan Hiram Zadok tarafından 20. asır literatürü uyarınca yazılmıştır. 20. asır doğrultusunda yazılmasından başka OOC bir bakış açısı ile pek eksiktir. Zira bu sadece bir rol için yazılmış birkaç sayfalık küçük bir kitapçıktır. Bu sayfalar söz konusu olan hakikat unutulmadan değerlendirilmelidir.

ÖNSÖZ

Hogwarts Cadılık ve Büyücülük Okulu'nun kadim kapılarından içeri ilk adımımı attığımda henüz on bir yaşında, mensubu olduğu aleme dair zerrece malumatı bulunmayan, yabancısı olduğu bir dünyanın eşiğinde ürkekçe duran zavallı bir çocuktum. Ne var ki o toy yaşımda dahi iştirak ettiğim ilk Muggle Bilimleri dersinde muggle hayatı ve tarihinin sihir dünyasında ne derece yüzeysel, hatalı ve hoyratça tetkik edildiğini idrak etmekte gecikmedim. İşte o anda, çocuk aklımın bir köşesine silinmez bir niyet kazıdım: Bu büyük yanlışı bir gün olsun tashih etmek.

Ne yazık ki hayal ile hakikat arasındaki mesafe, sihir dünyasında çok kısa sürede acı bir surette kapanıyordu. Daha on bir yaşındaki Hiram, sihir aleminin en katı ve en merhametsiz yüzüyle karşı karşıya kalmıştı: safkan ile muggle doğumlu arasına çekilmiş görünmez hudut. Bu ayrımcılık, yalnızca insanlar arasında değil, ilim sahasında da hüküm sürmekteydi. Böylece ben, romantik bir serap peşinde koşmaksızın sihir dünyasında Muggle Bilimleri'nin hakkıyla ele alınmadığına; bu dersin, talebeler nezdinde bir uyuklama vesilesinden öteye geçmediğine kesin kanaat getirdim.

Oysa birkaç yıl gibi kısa bir zaman zarfında, henüz bir talebe iken, sihir medeniyetinin maddi ve fikri temellerinin büyük ölçüde muggle medeniyetinin birikimi üzerine inşa edildiğini fark etmemek mümkün değildi. Bu idrak, bende bir mesuliyet hissi uyandırdı. Büyücülerin mugglelara karşı sergilediği bu kayıtsız ve üstten bakan tavrı ortadan kaldırmak yolundaki ilk ciddi adımımı, öğrenim gördüğüm müessesede Muggle Bilimleri stajyerliğine atanarak atmış oldum. Bir seneden daha kısa bir müddet zarfında Muggle Bilimleri Kürsüsü'ne tayin edildim ve bu vazifeye nail olduğum anda, şu an elinizde tuttuğunuz eserin kaleme alınmasına başladım: *Muggle Bilimlerinin Ana Hatları*.

Muggle Bilimlerinin Ana Hatları başlığını taşıyan bu çalışma nihayet hitama ermiştir. Eser, her şeyden evvel bu ilim sahasında hüküm süren yöntem noksanlığını gidermek ve yıllardır tekrar edilen yanlış kaynak kullanımını tashih etmek maksadıyla vücuda getirilmiştir. Bu çerçevede insanlığın ilk devirlerinden evrim meselesine, muggle düşüncesinin teşekkülünden felsefî telakkilerine kadar geniş bir sahaya temas edilmiştir.

Ne var ki kader, bu emeğin tamamlanışını müteakip bana ağır bir imtihan daha hazırlamıştır. Aylar evvel maruz kaldığım menfur hadisenin izlerini halen yürütülen tedavilerle silmeye çalışırken bu önsözü Hogwarts'ın hastane kanadında

kaleme almaktayım. Zannederim ki bu hal, uzun emeğime ilişmiş bir nazar boncuğu olarak telakki edilmelidir.

Uzun ve meşakkatli bir çalışmanın mahsulü olan, uzmanlık alanım için bir hazine kıymeti taşıdığına inandığım bu eseri sihir dünyasının dört bir yanında, onurlarını ve varlıklarını tüm zorluklara rağmen muhafaza eden muggle doğumlu büyücü kardeşlerime ithaf ediyorum.

Muggle Bilimleri Profesörü
Hiram ZADOK

Hogwarts Şatosu

İÇİNDEKİLER

MUGGLE BİLİMLERİNE GİRİŞ-6
İNSANLIK-8
MUGGLE'IN GÖZÜNDEN SİHİR-10

I. ANA HATLARIYLA MUGGLE SİYASİ TARİHİ-13
Muggle Tarihinde Kent Devleti Örneği: Uruk–14
Yolların Düğümlendiği Anadolu'da İlk İmparatorluk: Hitit İmparatorluğu-16
Tarihin İmrendiği Devlet: Roma İmparatorluğu-18
Osmanlı İmparatorluğu-21

II. MUGGLE TARİHİNDE ÖNEMLİ CEREYANLAR–33
İnsanoğlunun Yerleşik Hayata Geçişi-34
Yazının İcadı-36
Kavimler Göçü-38
Yeni Dünya: Amerika'nın Keşfi-39

III. MUGGLE TEOLOJİSİ-41
Atalar Kültü (Animizm)-42
İlyada Destanı Örneğinde Çok Tanrıcılık-44
Yahudilik Örneğinde Tek Tanrıcılık-48

IV. MUGGLE FELSEFESİ-51
Thales–52
Anaksimandros–54
Anaksimenes-56

MUGGLE BİLİMLERİNE GİRİŞ

Muggle'lar üzerine bahsimize başlamadan evvel meselemizin öznesinin ve dersimizin kabaca tarifine girmek gerektiği fikrindeyim: En basit tabiri ile muggle; büyücü ana-babadan olmayan, büyüden uzak ve büyü yapmak yeteneğinden noksan kişidir. Muggle Bilimleri ise muggle'ı yaşamının her bağlamında inceleyen ve yine aynı şekilde açıklamaya çalışan büyücülük disiplini olmaktadır.

İncelediğimiz bu disiplin, muggle'ı başta kültürünü oluşturan tarihi, edebiyatı, dini ve geliştirdiği felsefesi ile tetkik etmek gayesindedir. Bundan sonra da bu bilimin alanına muggle'ın ilerlettiği pozitif bilimler, geliştirdiği teknolojisi ve benzeri hususlar dahil olmaktadır.

Bunların yanında Muggle Bilimleri, tıpkı diğer büyücülük disiplinleri için de geçerli olmak kaydıyla öteki alanlara da yardımcı bir bilim olarak dahil olmaktadır. Sihir Tarihini açıklamakta kimi zaman muggle kaynaklarından yararlanmak yahut Bitkibilim için muggle botaniğinden yararlanmak gerektiğinde üzerinde bulunduğumuz disiplin yardıma koşmaktadır.

Muggle Bilimlerinde Yöntem

Öncelikle Muggle Bilimlerinden bağımsız bir şekilde söylenmelidir ki: Her bilim dalı, kendine has bir araştırma tarzı gerektirir. Bu düstur doğrultusunda biz de araştırma alanımızda çalışırken bu alana özel, idrakımızı geliştiren bir yöntem kullanacağız.

Ortaya çıkartmakta olduğum bu çalışma, temel büyücülük eğitimine katkı niyeti ile kaleme alınmakta olduğu için pek teferruata girmeden ana hatları ile bir izahat yolu izleyeceğim.

Bu ilim dalının muggle'ı anlamaya gayret ederken edindiği en evvel ilke muggle gibi düşünmektir. Zira ancak bu şekilde muggle'ın neyi neden icat ettiği, neye ne için inandığı ve neyi ne için yaptığı büyücülerce bir manaya kavuşabilir. Bu noktada büyücünün yapması gereken şey, alemde karşılaştığı proplemler karşısında sahip olduğu büyücülük niteliğini unutarak bir çözüm bulmaya çalışması olmaktadır. Bu alanı tetkik ederken de aynı ilke ile ilerlenmelidir.

Bütün bunların yanında amacımız muggle'ı anlamak olduğu için bizim birinci el kaynaklarımızı, muggle'ın yukarıda bahsedilen düstur merceğinde

gözlemlediğimiz yaşantısı ve kendisinin vücuda getirdiği her türlü maddi eser olmaktadır. Aksi halde araştırmacı yalnızca büyücü kaynakları ışığında ilerler ve bu ilerleme de Orta Çağ'da büyücülerin yaşadığı kırımı açıklarken muggle'ları sadece sihirden uzak ve ondan nefret eden caniler şeklinde resmeden bir hastalıklı bakış ile netice bulabilir.

Zannımca temel büyücülük eğitiminde bu izahat kafi gelecek ve aşağıda ele alınacak başlıklar tetkik olunurken söz aralarında bu izahata emsalli katkılarda bulunurken daha ötesi de eklenecektir.

İNSANLIK

Mevcudiyetin her zerresinde hiçbir şey aniden peyda olup, değişime uğramadan varlığını idame ettirmiş durumda değildir. Sokrates Öncesi Dönem filozoflarından Herakleitos'un dediği gibi "Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.". Tabii hal böyle olunca insanlık da birden peyda olup bugünkü biyolojik haline bir lahzada kavuşmuş değildir.

İnsanlar dahil olmak üzere tüm canlıların, hayatın ilk safhasından bu zamana kadarki değişimi ve bundan sonra da olacak değişimi başta Charles Darwin bulunmakla beraber bilim insanlarınca "Evrim Teorisi" başlığı altında açıklanmaya çalışılır. Bu teori, bilimsel dayanaklar üzerinde ortaya atıldığı zamandan bu yana eksiklerini bilim insanları sayesinde telafi etmekte, yanlışlarını da aynı vecihle tamir etmektedir.

Ben kitabımın bu bölümünde ne tafsilatlı bir şekilde Evrim Teorisini anlatmaya çalışacak ne de evrimsel sürecin nasıl işlediğini anlatmaya kalkışacağım. Çalışmamın hitap ettiği kitleye yönelik şekilde insanoğlunun evrimini imkanlarım çerçevesinde izah ederek iktifa edeceğim.

İnsanoğlunun Tekamül Safhası

İnsanoğlunun ataları olarak işaret edebileceğimiz türlere 20. asır verileri ışığında günümüzden 3,5-5 milyol yıl evvel rastlıyor bulunmaktayız. Bu konuda ileri seviyede yetkinlik sahibi olan muggle uzmanlar bu türlerin artık hayvanlar aleminden ayrılmaya başlayarak insansı karakteri ortaya koymaya başladıklarını söylemektedir. Zira söylediklerine göre ağaçlarda ve yerde hayatlarını idame ettiren bu türler, kısmen dik durmayı başarabilmiştir.

Günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl öncesinde de merceğimiz, dik yürüyebildiği tespit edilen ilk türlere odaklanmaktadır. Artık iki ayağa üzerinde yürüyebilen bu türlerin elleri serbest kalmış ve böylece beyin gelişimi daha da hızlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen son tarihten yaklaşık 500 bin sene sonra ise (günümüzden 1,5-1 milyon yıl önce) bu başlık altında adını zikredeceğimiz ilk türe denk gelmekteyiz: Pithecanthropus erectus. Java Adası'nda bulunan bu türden kimi zaman Java İnsanı olarak da bahsedilmektedir. Java İnsanı'na atfedilen ehemmiyet ise artık atalarından daha hacimli bir beyne, daha güçlü yapısına ve en önemlisi artık

taştan aletler kullanabilmesinden dolayıdır. Muggle bilimi, bu türü insansıya geçiş safhasının en önemli halkalarından olarak kabul etmektedir.

Java İnsanı'ndan sonra adını anacağımız tür ise kesinlikle Homo primigenius, yani Neandertal olacaktır. Bu türe günümüzden 300.000 ile 100.000 yıl önce rastlandığı bugün düşünülmekle beraber bugün günümüz insan türünün yok olan bu insan türü ile gen alışverişlerine girdiği yine aynı şekilde Muggle bilimadamlarınca iddia olunuyor. Bu insan ırkının ehemmiyetli özellikleri ise şunlar olmaktadır: pekala iri ve kaslı bir vücuda sahip bulunuyor olması, kalın kafatası, evvelki türlerden hacimli bir beyni olmasıdır. Bütün bunlardan daha büyük ehemmiyeti ise alet yapabilmesi, ateşi kullanabilmesi ve topluluk halinde yaşayabilmiş olmasından kaynaklanır. Bunun yanında ölülerini gömdüğünü bildiğimiz Neandertallerin artık bir kült olurşturmuş olduğu yahut buna başlamış olduğu ise kaçınılmaz bir çıkarımdır.

Java İnsanı ve Neandertal sonrası insan evriminin son ve en mütekamil safhasını teşkil eden tür ise Homo sapiens olmaktadır. Muggle biliminin umumi kanaatince bu türe günümüzden takriben 100 bin yıl evvel rastlanmaktadır. Homo sapiens'i evvelki insan türlerinden ayıran başlıca husus; daha yuvarlak ve muntazam bir kafatasına, yüksek bir alna ve ileri derecede inkişaf etmiş bir beyne sahip bulunmasıdır. Bu gelişim, konuşma kabiliyetinin ve soyut düşüncenin belirginleşmesini mümkün kılmış; netice itibarıyla sanat, inanç ve toplumsal düzen gibi unsurlar bu safhada açıkça zuhur etmiştir. Muggle bilim; bu türü artık yalnızca biyolojik bir varlık değil, kültür üretebilen hakiki insan olarak telakki etmektedir.

Homo sapiens'in zuhurunu müteakip insanlık, muhtelif sebeplerle yeryüzüne intişar etmeye başlamıştır. İlk olarak sıcak iklimlere sahip Afrika ve Asya sahalarında yaşayan bu insan toplulukları, zamanla Avrupa'ya ve daha uzak diyarlara doğru yayılmıştır.

Pek cüzzi olan bu malumat, sanıyorum ki aynı şekilde cüzzi olan bu çalışmamda bazı şeylerin muhatapların kafasında kimi temellere oturmasında kolaylık sağlayacaktır.

MUGGLE'IN GÖZÜNDEN SİHİR

Bu başlık altında konuşan, yazan en ılımlı yazarların dahi muggle'ı insanlığın olmazsa olmaz bir erdeminden eksik ve kusurlu bir varlık olarak tanımladığı bugün sihir dünyasında ortada olan bir şeydir. Bu cenahın hali bu durumdayken tutucu sihir alimlerinin muggle'ı adeta ilkel, vahşi, cahil, gerikalmış ve büyücü kanına susamış bir canavar olarak ortaya koymasına şaşırmamalıdır.

Muggle portresinin sihir camiasında bu şekilde çizilmesinin bence sebebi sihir dünyasındaki tarih yöntembiliminin muggle dünyasındakinden birkaç asır geride olmasından kaynaklanmaktadır. Zira bugün muggle en ufak bir tarihi iddiada dahi tarihsel belgeleri dayanak göstermek zorundayken sihir dünyasının alimleri hala Orta Çağ'ın köhne romantizmini fikrinde muhafaza ederek eski dönemlerin abartılı sihir kroniklerini aynen ve aynen hakikat olarak kullanmak yolunda gitmektedir.

Şahsen ben çalışmamın bu bölümünde birkaç satır önce bahsini ettiğim köhneleşmiş zihniyetten sıyrılarak objektif bir bakış açısı ile muggle'ın gözünden sihir dünyasını okurlarıma sunacağım.

Muggle'ın Büyücüye Karşı Beslediği Korku

Neredeyse her büyücü bilmektedir ki muggle camiasında büyüye ve büyücüye karşı korku ve çekince duymak yaygındır, hatta günümüz dünyasında yayılan dinsizlik çizgisinde yürüyenlerin artması ile büyüye iman etmeyenlerin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Fakat ne yazık ki bu korku ve çekince sihir camiasında temelsiz bir şekilde bu, muggle'ın barbarlığına bağlanmaktadır.

Her şeyden önce şu bilmemiz ve artık kabullenmemiz gereken bir hakikattir: İnsan dahi tüm canlılar, kendilerinden daha güçlü olanı kendi üzerinde tasarrufa teşebbüs edecek güce sahip olmasından korkarlar. Bundan dolayı kimi zaman güçsüz zayıf bir anını bulduğunda yahut kendi öz varlığı haricinde sahip olduğu bir sailahla kendinden güçü olan canlıyı saf dışı bırakmıştır.

Bu sağlam düşünce temeli ile yola çıkıldığında en basit bir akıl yürütme ile muggle'ın bugün büyücüye karşı çekincesinin sebebinin, büyücünün öz varlığında büyü gibi bir yaşam aracı bulunması ve bunun yeri geldiğinde muggle'ın hayatında tasarruf edebilmek merhalesine ulaşacak kuvvette bir güç sahibi olması olduğu anlaşılır. Bu, muggle'a has bir şey değil bilinci olan hemen hemen tüm canlıların tabiatında bulunan bir içgüdüdür.

Sadece bu bile muggle'ın büyüye karşı olan olumsuz tutumunu anlamak için geçerli bir sebep olabilecekken ben izahatımı burada kesmeyecek ve devam edeceğim.

Muggle'ın Sihri Çirkin Bir Uğraş Olarak Nitelendirişi

Muggle'ın buyüyü korkulacak bir iş olarak görmesinin yanında çirkin bir iş olarak görmesinin en temel sebebi bu başlık altında incelenecek tek sebep olan dini sebeptir. Büyücünün muggle ile aynı dini inançları paylaşıyor olmasından dolayı aynı fikrin neden büyücülerin ekseriyetinde zuhur etmediğine ise bu başlığı kapatırken değineceğim. Ayrıca çalışmamın hitap ettiği zümre sebebi ile incelememi bugün hemen hemen 1 milyar 750 milyon olan insan nüfusunun neredeyse yarısının paylaştığı Semitik dinler üzerinden ilerleteceğim ve kimi zaman savlarımı desteklemek adına bazı mitlerden bahsedeceğim.

Bugün dini inançların büyük bir kesimi ve bilhassa burada mercek altına aldığımız Semitik dinler bağlamında kanonik dini metinler tetkik edildiği vakit büyü, Tanrı tarafından hoş görülmeyen ve yasaklanmış bir uğraş olarak görülür. Bu izahat hemen hemen muggle'ın büyüye dini penceresinden bahseden her alimin üstüne bastığı ve literatürde yerleşmiş bir açıklamadır. Bilakis bunun nedeni sorulduğunda aynı inançların hikayelerinin anlatılması ve nedeni bu hikayerlerden çıkartmaktan öte bir cevap verme girişimine gidilmemektedir ve ben artık bu bayatlamış tekerlemeyi tekrar etmekle yetinmemek, bu konuya yeni ve doğru olduğunu düşündüğüm bir açıklama getirmek istemekteyim.

Semitik dinlerin kutsal kitaplarında kainatın yaratılışına dair anlatıları okuduğumuzda üç din de Tanrı'nın varlığı söz (logos) ile yarattığında ittifak etmektedir, Tanrı "ol" demiş ve olmuştur (Ayrıca eski bir Orta Asya toplumu olan Türklerin Altay Yaratılış Destanı'nda da buna rastlamaktayız. Yani söz ile yaratmak ve aşağıda yöneldiğimiz kanaatler pek çok mitoloji ve dini inanç için geçerlidir.) Sadece bu bile hepimizin aklına sihirbazın asasını herhangi bir hedefe bir büyü yapmak üzere doğrulttuğunda söylediği söz ile bir şeyler yapmasını anımsamamıza kafidir fakat izahatıma devam ediyorum.

Benim zannımca bizim "büyü" dediğimiz gücün Tanrı'nın sahip olduğu kudretin çok cüzi bir hali olduğunu kavrayabilmiş ilk büyük topluluk Peder Rosenkreuz'un ruhani rehberliğinde beliren Gül-Haçlılar olmaktadır. Onların asırlar önce sahip oldukları bu nazariyeyi burada ben de benimsemekle beraber daha doğru olduğunu düşündüğüm bir şekilde veriyorum.

Evet, kesinlikle bu dinler dahilinde büyü net bir şekilde işaret edilmemesine rağmen Tanrı'nın gücünün çok cüzi bir bölümünün insan kullanımına açılmış hali olmaktan başka bir şey değildir. Hem bu Semitik inançlarda Tanrı'nın söz ile var etmesinden yola çıkarak hem de aynı inançlar içerisinde büyünün Tanrı karından yeryüzüne indirilmiş (Düşmüş Melekler anlatısı yahut Harut ve Marut hikayesi) bir uğraş olmasından yola çıkarak pekala bu kanaate ulaşmak mümkünüdür.

Şu zamana kadar ilahi gücün sihrin kendisi olduğunu ve bugün bizlerin büyü olarak adlandırdığı uğraşınsa ilahi gücün çok cüzi bir kısmı olduğundan bahsettik. Bundan hemen sonra merceğimiz altında bulunan Semitik dinlerin büyüye karşı tutumlarını incelemeye devam ettiğimizde ve bu dinlerin kitaplarını izaha kavuşturmak için ortaya konan sözlü geleneklerde kimi Semitik din için büyü yapmanın ve yaptırmanın büyük günah olduğuna işaret edilmekle beraber hiçbir şekilde affedilmediği net bir biçimde ortaya konur. Bunun yanında dini kitaplar da büyü yapanın ve yaptıranın hiçbir şekilde affedilmeyeceği ve hatta ölümden sonraki ebedi hayatı tamamen acılar içinde geçireceğine karşı bir şeye de rastlanmamaktadır.

Benim fikrimce bu inançlardaki tanrıların kendilerine ait olan bu ilahi gücü pek kısıtlı şekilde insanlara sunması, dinlerin yaşam sınavının bir parçasıdır. Sınavın bu bölümünde de insan, Adam'ınkine benzer bir şeyle sınanır: tanrısallığa erişmekle... Bu fikirle ilerlendiği zaman da büyüye karşı affin olmamasının ve cezasının süresiz olmasının sebebi anlaşılabilir. Çünkü büyü, tanrısal güçtür ve onu icra eden de Tanrı'nın gücüne veyahut hükümdarlık asasına göz koymuş demektir.

Ortaya koyduğum bu bakış açısından sonra Orta Çağ'da kurulan celselerde vuku bulan üzücü ve bir o kadar da tarihin bir hakikati olan büyücü ve cadı idamlarını, bunların sebebini anlamakta daha objektif bir pencere açılmış olduğu kanaatiyle bu bahsi kapatıyorum.

I. ANA HATLARIYLA MUGGLE SİYASİ TARİHİ

Muggle dünyasını anlamak için öncelikli olan başlıkları Muggle Bilimleri alanının yöntemi üzerine vermiştim ve bunlardan biri de muggle tarihiydi. Bu başlık altında ana hatları ile muggle siyasi tarihini birkaç devlet örneğinde inceleyeceğim.

Temel hatlarıyla inceleyeceğim bu devletlerin kimi tarihin büyük safhasında varlığını sürdürmüş olan devletlerdendir: Osmanlı İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu ve Hitit İmparatorluğu. Bunların yanında okuyucunun tarihteki kent devleti kavramı hakkında bilgi edinmesi için de Uruk kent devletinden bahsedeceğim.

MUGGLE TARİHİNDE KENT DEVLETİ ÖRNEĞİ: URUK

Uruk namıyla bilinen kadim şehir kalıntıları, Aşağı Mezopotamya'da, Fırat nehrine mücavir bir sahada yer almakta olup muggle ilim çevrelerinde insan cemiyetinin en eski ve en gelişmiş örneklerinden biri olarak mütalaa edilmektedir. Söz konusu yerleşme, mahalli halk tarafından Warka adıyla anılmakta ve 19. asrın ortalarından itibaren Avrupalı seyyahlar ile antikacılar tarafından tanınmaktadır. Bununla beraber Uruk'un tarihi mevkii ve mahiyeti hakkında yapılan ilmi tetkikler henüz başlangıç safhasındadır.

Asrımız itibarıyla Uruk'un ehemmiyeti; onun yalnızca eski bir yerleşme olmasından değil, tam teşekküllü bir şehir hüviyeti arz etmesinden ileri gelmektedir. Mevcut kalıntılar; Uruk'un geniş bir sahaya yayıldığını, muntazam yapılar ihtiva ettiğini ve çevresindeki küçük yerleşmelere nazaran bariz bir merkezilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu hal Uruk'un müstakil bir siyasi ve iktisadi varlık, yani bir kent devleti olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Şehrin en dikkat çekici unsuru, merkezinde yer alan büyük tapınak yapılarıdır. Bu tapınaklar, yalnız dini ayinlerin icra edildiği mekanlar olmayıp aynı zamanda şehir hayatının idare edildiği merkezlerdir. Muggle bilginler, tapınakların etrafında toplanan büyük iş gücünü ürün depolarını ve idareye dair izleri göz önünde bulundurarak Uruk'ta din ile idarenin birbirinden ayrılmadığı kanaatine varmışlardır. Bu durum, erken cemiyetlerde ruhban sınıfının ne derece mühim bir mevki işgal ettiğini göstermektedir.

Uruk'un büyümesiyle birlikte çevredeki kırsal yerleşmelerin bu merkeze tabi hale geldiği anlaşılmaktadır. Nüfusun şehirde temerküz etmesi, iş bölümü ve toplumsal farklılaşmayı beraberinde getirmiştir. Bazı kimselerin tarım ve hayvancılıkla meşgul olduğu, bazılarının ise tapınak hizmetleri, idare ve zanaat ile uğraştığı görülmektedir. Bu da Uruk'u, ilkel köy cemiyetlerinden ayıran başlıca vasıflardandır.

Uruk'ta ele geçirilen kil tabletler üzerindeki işaretler, muggle ilim dünyasında hususi bir ehemmiyet taşımaktadır. Bu işaretler, henüz tam manasıyla çözülmüş olmamakla birlikte, yazının ilk ve basit şekilleri olarak kabul edilmektedir. Hakim kanaate göre bu işaretler, ticaretin, ürünlerin ve tapınak depolarının kaydını tutmak maksadıyla ortaya çıkmıştır. Böylelikle yazının, fikri bir süslemeden ziyade pratik ve idarî bir zaruretin neticesi olduğu düşünülmektedir.

Şehrin muhtemel savunma tertibatı ve sınırları da Uruk'un siyasi bir varlık olarak ele alınmasını desteklemektedir. Diğer Mezopotamya yerleşmeleriyle rekabet halinde bulunduğu, zaman zaman bu yerleşmeler üzerinde nüfuz kurduğu yahut onlarla mücadele ettiği tahmin edilmektedir. Bu yönüyle Uruk, yalnız dini değil, aynı zamanda askeri ve siyasi bir merkez olarak da telakki edilmelidir.

Netice itibarıyla günümüz muggle literatürü çerçevesinde Uruk; şehir hayatının, idarenin, yazının ve toplumsal teşkilatlanmanın erken bir numunesi olarak kabul edilmektedir. Henüz kazılar sınırlı ve bilgiler noksan olsa da Uruk'un insanlık tarihinde mühim bir dönüm noktasını temsil ettiği hususunda ciddi bir ihtilaf bulunmamaktadır.

Biz büyücüler için Uruk'un tetkiki, muggle ilminin sihirden mahrum olduğu halde yalnız maddi izler vasıtasıyla kadim hakikatlere nasıl yaklaşabildiğini göstermesi bakımından ayrıca ibret vericidir. Bu sebeple benim fikrimce Uruk, Muggle Bilimleri dalanında yalnız bir şehir olarak değil; medeniyetin doğuşuna dair mühim bir misal olarak ele alınmalıdır.

YOLLARIN DÜĞÜMLENDİĞİ ANALDOLU'DA İLK İMPARATORLUK: HİTİT İMPARATORLUĞU

Gülümüz itibarıyla Hititler, muggle ilim dünyasında Anadolu'nun en eski ve en kudretli kavimlerinden biri olduğu düşünülen, ancak tarihi henüz sisler içinde kalan bir topluluk olarak ele alınmakta. Muggle bilim insanları; Hititleri anlamak için kutsal metinlere, Mısır yazıtlarına ve Anadolu'da bulunan maddi kalıntılara başvurmakta fakat bu kaynakların birbirleriyle olan bağlantısını ihtiyatla kurmaya özen göstermektedir.

Bugün yılında yaygın olan kanaate göre Hittiler, kutsal metinlerde yalnızca küçük bir kavim olarak anılıyor olsa da arkeolojik kalıntılar onların çok daha geniş ve teşkilatlı bir siyasi yapı kurmuş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu bağlantı kesin bir ilmi ispat olarak değil, kuvvetli bir ihtimal olarak ele alınmaktadır.

Anadolu'nun orta kesimlerinde, bilhassa Boğazkoy civarında bulunan surlar, anıtsal kapılar ve büyük taş bloklardan olusan yapılar; muggle ilim çevrelerinde büyük bir hayranlık uyandırmıştır. Bu kalıntılar, yalnızca savunma maksatlı değil; aynı zamanda merkezi bir idarenin varlığını da ima etmektedir. Burada hüküm sürmüş olan gücün, çevresindeki küçük yerleşmeleri kontrol edebilen, askeri ve siyasi bakımdan ileri bir devlet olduğu düşünülmektedir. Buna rağmen kazı faaliyetleri henüz sistemli bir hale gelmediği için bu yapıların tarihi ve kronolojisi hakkında kesin hükümlerden kaçınılır.

Hititleri anlamada en büyük güçlük, çivi yazılı tabletlerin varlığıdır. Bu tabletler, yazı bakımından Mezopotamya gelenegiyle benzerlik göstermekte fakat üzerlerindeki dil ne Sami dillere ne de o tarihte bilinen başka bir dil grubuna açıkça uymaktadır. Bu durum, Hititlerin kökeni hakkında çeşitli ve birbirinden farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmakta. Bazı bilginler bu dili Asya kökenli bir kavme bağlamaya çalışırken, bazıları Hititlerin yerli Anadolu unsurlarından biri olabileceğini düşünmekteler. Ancak bu görüşlerin hiçbiri henüz kesinlik kazanmamış bir vaziyettedir.

Mısır kaynakları, Hititler hakkında nispeten daha açık bilgiler sunmaktadır. Firavun yazıtlarında bahsi geçen kuzeyli büyük güç, Anadolu'da hüküm sürmüş kudretli bir devletin varlığına işaret etmektedir. Bilhassa Kadeş Savaşı anlatıları, bu kavmin Mısır gibi köklü bir medeniyetle boy ölçüşebilecek askeri kudrete sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu anlatıların tamamen Mısır bakış açısından yazılmış olduğu, Hitit metinleri okunmaya başladığı lahzada bu

medeniyet hakkındaki bilgilerimizin tam tersine dönebileceği şahsımca hiç unutumaması gereken bir husustur.

Muggle literaturünde Hititler, genellikle savaşçı bir karaktere sahip, büyük taş mimarisiyle temayüz etmiş ve Anadolu'yu bir merkez olarak kullanmış bir kavim şeklinde tasvir edilmektedir. Onların Mezopotamya ve Mısır gibi büyük medeniyetlerle temas halinde oldukları, ticaret, savaş ve diplomasi yoluyla bu dünyaya dahil oldukları düşünülmektedir. Ancak Hititlerin iç idaresi, kanunları, dini inanclari ve toplumsal yapısı hakkında bilgiler son derece sınırlıydı.

Netice itibarıyla Hititler, büyük bir devlet kurmuş oldukları kuvvetle muhtemel fakat dili, tarihi ve iç teşkilatı henüz çözülememiş bir kavim olarak görülmektedir. Bu sebeple Hititler, muggle bilimi için büyük muammalardan biri sayılmaktadır; Anadolu'nun karanlık geçmişini aydınlatacak anahtar kavimlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Muggle ve sihirbaz bilim insanları ileride yapılacak daha kapsamlı kazıların ve yazıların çözümlenmesinin, Hititlerin gerçek mahiyetini ortaya çıkaracağına dair kuvvetli bir ümit taşımaktaydı.

TARİHİN İMRENDİĞİ DEVLET: ROMA İMPARATORLUĞU

Zannımca Roma tarihi, bir milletin küçük bir şehir cemiyetinden başlayarak geniş sahalara hükmeden bir imparatorluk haline gelişini göstermesi bakımından insanlık tarihinin en öğretici misallerinden biridir. Roma'nın geçirdiği safhalar, devlet teşkilatının, idare anlayışının ve cemiyet yapısının zaman içinde nasıl değişip şekillendiğini açıkça ortaya koyar. Bu sebeple Roma İmparatorluğu'nun şehir devleti devrinden cumhuriyet idaresine, oradan imparatorluk nizamına ve nihayet bölünme safhasına kadar uzanan tarihi seyri, yalnız Roma'yı değil, devlet fikrinin inkişafını anlamak bakımından da mühim bir tetkik sahası teşkil eder.

Tiber'in Kıyısında Bir Şehir: Roma

Roma tarihinin ilk safhası, küçük bir şehir devleti olarak teşekkül ettiği devirle başlar. Bu dönemde Roma, Tiber Nehri kıyısında kurulmuş mütevazı bir yerleşme olmakla birlikte; çevresindeki Latin, Sabin ve Etrüsk topluluklarıyla sürekli temas ve mücadele hâlinde bulunmuştur. Cemiyet yapısı, aile ve soy bağları etrafında şekillenmiş; siyasi, askeri ve dini hayat birbirinden ayrılmamıştır. Devlet idaresi kralların elinde toplanmış, bu krallar hem ordunun başkumandanı hem de dinî ayinlerin icracısı sıfatını taşımıştır.

Şehir devleti devrinde Roma'nın başlıca gayesi, varlığını muhafaza etmek ve yakın çevresinde güvenliğini temin etmekti. Bu sebeple askeri disiplin ve itaat anlayışı, Roma cemiyetinin temel vasıflarından biri haline gelmiştir. Senato, bu devirde krala müşavirlik eden yaşlılar meclisi olarak mühim bir rol oynamış; böylece Roma'da istişareye dayalı bir idare anlayışının ilk nüveleri ortaya çıkmıştır. Şehir devleti safhası, Roma'nın ileride tesis edeceği büyük siyasi teşkilatın ahlâkî ve askerî temellerini hazırlamıştır.

Roma'yı Halk Yönetiyor: Cumhuriyet

Krallık idaresinin kaldırılmasının ardından Roma, halki irade esasları üzerine bina edilmiş yeni bir siyasi düzene geçmiştir. Bu devirde idare, tek bir şahsın elinden alınarak senato, magistralar ve halk meclisleri arasında paylaştırılmıştır. Konsüller devletin başında bulunmuş, ancak yetkileri süreyle sınırlandırılmıştır. Bu düzen,

keyfi idarenin önüne geçmeyi ve cemiyetin farklı unsurlarını idareye dahil etmeyi hedeflemiştir.

Cumhuriyet devri, Roma'nın hem iç teşkilatını kuvvetlendirdiği hem de harici sahada süratle genişlediği bir dönem olmuştur. İtalya Yarımadası'ndaki rakip şehir devletleri ve kavimler birer birer Roma hakimiyeti altına alınmış, ardından Kartaca ile yapılan uzun ve yıpratıcı mücadeleler neticesinde Akdeniz dünyasında Roma üstünlüğü tesis edilmiştir. Bu fetihler, Roma'yı büyük bir askeri kudret haline getirmiştir.

Ne var ki bu genişleme, cumhuriyet nizamı üzerinde ağır bir yük teşkil etmiştir. Fethedilen topraklardan elde edilen servetlerin belirli ailelerin elinde toplanması, küçük çiftçilerin yoksullaşması ve köle emeğinin artması; cemiyet içinde derin sosyal yarılmalara yol açmıştır. Orduların uzun süreli seferlere çıkması, askeri kumandanların şahsi nüfuzunu artırmış ve siyasi dengeleri bozmuştur. İç savaşlar, Roma'yı sarsmış ve cumhuriyet idaresinin geniş bir imparatorluğu idare etmekte yetersiz kaldığını açıkça ortaya koymuştur.

Primus Inter Pares: İmparatorluk

Cumhuriyet devrinde vuku bulan buhranlar neticesinde Roma, imparatorluk idaresine intikal etmiştir. Bu safhada idare, fiilen imparatorun şahsında toplanmış; senato ve geleneksel cumhuriyet kurumları varlıklarını muhafaza etmekle birlikte, eski tesirlerini büyük ölçüde kaybetmiştir. İmparator, hem askerî hem de idari bakımdan devletin en yüksek otoritesi haline gelmiştir.

İmparatorluk devri, Roma hakimiyetinin en geniş hudutlara ulaştığı ve uzun müddetli bir sükun devrinin tesis edildiği dönem olarak telakki edilir. Eyalet idaresi muntazam bir nizama bağlanmış, yerel idareler merkezi otoriteye tabi kılınmıştır. İmparatorluğun muhtelif bölgeleri arasında yollar, köprüler ve limanlar inşa edilerek ticaret ve askerî sevkiyat kolaylaştırılmıştır. Şehirleşme teşvik edilmiş, Roma nizamı ve hayat tarzı geniş sahalara yayılmıştır.

Bu devirde Roma hukuku mühim bir inkişaf göstermiştir. Yazılı hukuk kaideleri, imparatorluk bünyesinde yaşayan farklı kavimlerin aynı nizam içinde idare edilmesini mümkün kılmıştır. Roma vatandaşlığı kavramı zamanla genişletilmiş; böylece imparatorluk yalnızca zorla değil, hukuk ve menfaat birliği ile de ayakta tutulmuştur. Bununla birlikte imparatorluk devri; saray entrikaları, iktidar mücadeleleri ve ağır askeri masraflar sebebiyle yavaş yavaş yıpranmaya başlamıştır.

Büyük Bölünme: Doğu ve Batı Roma

İmparatorluğun aşırı genişliği ve idaresindeki güçlükler, Roma devletini iki kısma ayırma zaruretini doğurmuştur. Bu bölünme başlangıçta idari bir tedbir olarak düşünülmüş, ancak zamanla siyasi ve askerî bir ayrılığa dönüşmüştür. Batı kısmı, ekonomik zayıflık, iç karışıklıklar ve sınır boylarındaki kavim hareketleri sebebiyle süratle kuvvet kaybetmiştir. Merkezi idarenin zayıflaması, eyaletlerdeki çözülmeyi daha da hızlandırmıştır.

Doğu kısmı ise daha köklü şehirleri, güçlü iktisadî yapısı ve muntazam idaresi sayesinde varlığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Bu durum, Roma dünyasında iki farklı siyasi ve kültürel istikametin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Batı'da eski Roma nizamı çözülürken, doğuda Roma mirası başka bir surette yaşamaya devam etmiştir.

Bölünme devri, Roma İmparatorluğu'nun artık yekpare bir siyasi varlık olmaktan çıktığını açıkça göstermiştir. Batı'daki çöküşle birlikte Roma'nın siyasî kudreti sona ermiş, ancak kurduğu idare, hukuk ve şehir nizamı uzun süre varlığını sürdürmüştür.

OSMANLI İMPARATORLUĞU: SÖĞÜT'TEN İSTANBUL'A BİR KABİLENİN DEVLETLEŞMESİ

Tarih boyunca pek çok lider kendilerini bazı liderlerin halefleri ve varisleri olarak iddia etmiş bulunmaktadır. Bunların kimi başarılı olmuş, kimi ise hüsrana uğramıştır. Fakat dünya üzerinde öyle bir devlet vardır ki kendisinden sonra siyasi sahneye çıkan devletler kendilerini o devletin halefi olarak ortaya koymuşlardır. Her ne kadar adını zikretmeye dahi gerek yoksa da bu devlet, Roma İmparatorluğu'dur.

Ben şahsen muggle tarihinin temel siyasi safhalarından bahsederken cihanşümul Roma İmparatorluğu'nu tarih sahnesinden silen Osmanlı İmparatorluğu'nu ele almamayı büyük bir ilmi yanlış olarak kabul ederim.

Zannımca en başta Osmanlı İmparatorluğu'nu incelerken muggle tarihçilerinin kullandığı kaynaklardan temel şekilde bahsedilmelidir. Ne yazık ki bu devletin ibtidai safhasını çalışırken Türklerin elinden çıkmış birinci elden kaynaklara pek rastlamayız ve bu birinci el kaynak eksikliğini,dikkatle yaklaşmamız gereken, gayrı müslüm tarihçi ve devlet adamlarının ortaya çıkarttıkları eserlerle doldururuz (Pachymeres ve Kantakuzenos bu hususta misail teşkil etmektedir.). Bunun yanında bugün tarih biliminin erişemediği Yahşi Fakih Menakıbnamesi ve bu esere dayandıklarını iddia ederek Osmanlıların kuruluş safhasından sonra yazılmış kornikler mevcuttur ki bunlar; Aşıkpaşazade Tarihi, Oruç Tarihi, Neşri Tarihi ve Enveri'nin eseri gibi tarihlerdir. Bunların yanında belirtmek gerekir ki bugün bilimin elinde olup Osmanlılardan ilk bahseden eserse Ahmedi'nin İskendername adlı manzumesi olmaktadır.

Osmanoğullarının Menşei

Osmanlılar bugün menşelerini, Oguz boyları arasından menkıbevi olarak en büyük mevki sahibi olan Kayı boyuna dayandırırlar. Bugün dahi her ne kadar bu sava karşı fikirler olsa da bunlar henüz kati bir ilmi temel üzerine inşa edilmemiş bulunmamaktadır. Bundan mütevellit ben de bu çalışmama bu savın aksine gitmeyecek ve kabul ederek devam edeceğim.

İlk hükümranlık sahaları olan Anadolu'ya gelişleri ile ilgili iki bugün rağabet gören iki temel fikir bulunmaktadır: bunların ilki Osmanlıların 13. asırda başlayan Moğol İstilası'dan kaçışları sonucu soluğu Anadolu topraklarında almış olmaları iken, diğeri ise Harezmşah Celaleddin'in ordusunda 1230'da Türkiye Selçukluları ile

çarpışmak üzere Anadolu'ya geldikleridir ki ben burada zikrettiğim ikinci görüşe iltihak edeceğim.

Osmanlı Beyliğinin Teşekkülü

Her ne kadar Osmanoğullarının ilk menkıbevi reisi olarak Süleyman Şah namında birinin adı zikredilse de tarihi kaynaklar çerçevesinde tespit edebildiğimiz ilk reisleri, Osman'ın babası olan Ertuğrul'dur. Ertuğrul'un bölgeye intikalinden sonra çeşitli hadiseler neticesinde Türkiye Selçuklu Sultanı Alaaddin, Ertuğrul'a çeşitli alametler yollayıp Söğüt ve Domaniç'i kendisine ikta ederek onu bir serhad beyi olarak kabul etmiştir.

Ertuğrul Bey döneminde Osmanlıları civarlarındaki Roma valileri (tekfurlar) için ılımlı bir siyaset izlerken görmekteyiz. Hatta bu siyaset farklı din ve etnik köken olan bu toplulukların emanet alışverişine kadar gitmiştir. Nihayetinde Ertuğrul Bey yaşlılık zamanlarında işlerini eskisi kadar sağlam şekilde yürütemeyecek bir vaziyete düşmüştür ve beyliğinin yönetimini fiili olarak pek rastlanmadık bir şekilde küçük oğlu Osman'a vermiştir.

Babası Ertuğrul'un ölümünden önce dahi beyliğin yönetimini elinde bulunduran Osman, babasının muhtemelen 1281 senesinde vuku bulan ölümünden sonra resmen beyliğin başına geçmiştir. Osman Dönemi'nde beylik siyaseti kesin bir biçimde değişmiş, Ertuğrul'un ılıman siyaseti terk edilip yayılmacı bir gaza siyaseti güdülmeye başlamıştır. Osman'ın bu kararı o kadar katidir ki bu yolda muhalefet ettiği için öz amcası Dündar'ı kendi eli ile öldürmekten çekinmemiştir.

Osman Bey'in yayılmacı politikasının fiili zuhurunu Roma tekfurlarına karşı görürüz. Kimi kale ve bölgelerin ele geçirilişinden sonra Osman'ı 1299'da İnegöl'ü ele geçirmenin yanında serbestiyetini ortaya koymuş ve beyliğine bağımsız bir kimlik kazandırmış şekilde görürüz. Her ne kadar beyliğin serbestiyetini daha geç yahut daha erken kazandığını öne süren tarihçiler yahut kronikler bulunsa da ben bu hususta devletin de resmi belgelerinde kendisini başlattığı tarih olan 1299 yılını bağımsızlık tarihi olarak kabul edeceğim.

Osmanlıları bağımsızlıklarını kazanır kazanmaz doğrudan merkezden gönderilen bir Roma ordusu ile savaşır halde ve muzaffer olmuş şekilde görmekteyiz. 1302 senesinde cereyan eden ve Bapheus Muharebesi olarak zikredilen bu çarpışma Osmanlıların uzun zaman öncesinde kuşatılan İznik'ten İstanbul'a giden yardım çağrıları ve eğer yardım gelmezse şehrin teslim olacağının iletilmesidir. Bunun üzerine Alanlardan paralı askerlerin büyük bir çoğunluğunu

oluşturduğu ve yaklaşık 2.000 mevcutlu bir ordu Osman Bey'in üzerine yollanır. Osman ise 5.000 kişi civarında bir kuvvet ile Koyunhisar denen bir mevkide bu orduya karşı galebe çalar. Rivayetlere göre bu vakitlerde Osman'ın şöhreti civarı öylesine sarmıştır ki Ege civarından kimi unsurlar bayrağı altında Hristiyanlara karşı savaşmaya gelmiştir.

Bapheus Savaşı'nın neticesinde Osman çevresinde Müslüman savaşçıları toplayacak kadar büyük bir kuvvet toplamış, Roma'nın merkezine doğru akınlarını sıklaştırma kapısını açmıştır. Böylece Roma'ya karşı tacizlerini sıklaştıran Osman Bey, bu yıllarda İzmit ve Bursa gibi mamur bir şehri de kuşatacak ve tıpkı İznik örneğinde olduğu gibi şehirleri açlıkla sınayarak teslim almak fikrinde olacaktır. Üç şehri kuşatmayı sürdüren Osman Bey, 1320'li yıllara doğru beylik işlerini yerine getiremeyecek bir duruma gelecek; tıpkı babasının yapmış olduğu gibi sağlığında beyliğinin fiili idaresini oğlu Orhan'a verecek birkaç yıl sonra da (1324) ölerek dünyadan ayrılacaktır.

Orhan Bey Devri

Babası Osman'ın 1324'teki ölümünün akabinde Osmanlı Beyliği'nin başında gördüğümüz Orhan'ın babasının tamamlayıcısı nitelikte olduğunu ve Osmanlı Beyliği'ni bir devlet şekline soktuğunu göreceğiz. Zira liderliğinin ikinci senesinde (1326) kendisi babasının muhasara etmiş olduğu Bursa'yı almış ve bir süre sonra beyliğinin merkezi yapmıştır.

Bursa gibi büyük bir şehrin Osmanlıların eline geçişini mütakiben 3 sene sonra Orhan'ı bir Roma İmparatoru'nun karşısında savaşırken görmekteyiz (1329). Bir Roma imparatorunun bir Osmanlı hükümdarının karşısında savaştığı bilinen ilk muharebe olma özelliğini taşıyan bu hadise İmparator III. Andronikos'un Osman Bey'in kuşatmış olduğu ve hala kuşatma altında olan İzmit ve İznik şehirlerinin Bursa ile aynı kaderi paylaşmaması içindir. Pelekanon denen mevkide yapılan muharebede Osmanlılar, yine 8.000 kişilik kuvvetleri ile 4.000'e yakın Roma ordusuna karşı sayıca baskındır. Yapılan muharebede Osmanlılar pek hızlı ve hafif olan süvari kuvvetleri ile ağır ve piyadeden müteşekkil Roma ordusuna bir hezimet yaşatmıştır. Bir imparatoru savaş meydanında mağlup edip kaçmaya zorlayan Osmanlı Hükümdarı Orhan Bey elbette tarifi mümkün olmayan bir şöhret kazanmıştır ve bu vakadan birkaç sene sonra İznik (1331) ve İzmit (1337) gibi jeopolitik ve ekonomik düzlemde önem sahibi şehirler ele geçirilmiştir. Böylece de Marmara Denizi'nin güney ve doğu hatlarında Osmanlı hakimiyeti vaki olmuştur.

Orhan Bey'in saltanatının ilerleyen safhalarında Osmanlı siyasetinin yalnızca Anadolu ile mahdut kalmadığı açıkça görülmektedir. Bu genişlemenin temelinde

Roma İmparatorluğu'nun kendi iç ihtilafları, yatmaktadır. Bilhassa İmparator VI. İoannes Kantakuzenos ile Palaiologos Hanedanı arasındaki taht mücadelesi, Osmanlılar için Rumeli kapılarını aralayan bir fırsat teşkil etmiştir. Kantakuzenos'un askeri destek talebi üzerine Orhan Bey, bu iç mücadeleye müdahil olmuş ve Roma'nın iç siyasetine fiilen nüfuz etmiştir.

Bu süreçte Osmanlı kuvvetlerinin Rumeli topraklarına geçişi başlangıçta geçici ve askeri mahiyette olsa da hadiselerin seyri bunu kalıcı bir yerleşime dönüştürmüştür. 1352 senesinde Çimpe Kalesi'nin Osmanlılara üs olarak verilmesiyle Osmanlılar ilk defa Rumeli'de daimi bir toprak parçasına sahip olmuşlardır. Bu gelişme, bir fetih hareketinden ziyade, Osmanlıların artık Avrupa kıtasında meşru ve sürekli bir güç haline gelmeye başladıklarının işaretidir.

Gelibolu havalisinde 1354'te vuku bulan büyük zelzele ise Bizans savunma sistemini fiilen çökertmiş, Osmanlıların bölgedeki hakimiyetini tahkim etmesini kolaylaştırmıştır. Bu safhada Orhan Bey'in büyük oğlu Süleyman Paşa'nın faal rol oynadığı, Anadolu'dan Türkmen nüfusunu Rumeli'ye geçirerek fetihleri iskanla kalıcı kıldığı görülmektedir. Böylelikle Rumeli, Osmanlı siyasetinde tali bir cephe olmaktan çıkmış, geleceğin ana istikameti haline gelmiştir.

Rumeli'deki Osmanlı ilerleyişi, Orhan Bey Devri'nin sonlarına doğru artık Trakya içlerine yönelmiştir. Roma'nın Balkanlardaki en mühim merkezlerinden biri olan Edirne, uzun süre Osmanlı baskısı altında kalmış; çevresi büyük ölçüde denetim altına alınmıştır. Nihayetinde bu şehir, Orhan Bey devrinin açtığı Rumeli siyasetinin tabii bir neticesi olarak onun vefatından kısa bir süre sonra Osmanlı hakimiyetine girecek ve devletin Rumeli merkezli bir yapıya evrilmesinin sembolü olacaktır.

Orhan Bey Devri'ni yalnızca fetihlerle izah etmek, Osmanlı tarihini eksik okumak olur. Zira bu devir, Osmanlı Beyliği'nin kurumsal bir devlet hüviyeti kazandığı safhadır. İlk muntazam askeri teşkilat olan yaya ve müsellem birlikleri bu dönemde teşkil edilmiş, fetihlerin sürekliliği askeri disiplinle teminat altına alınmıştır. Bunun yanında kadılık müessesesi yaygınlaştırılmış, divan teşkilatı belirginleşmiş ve İznik'te ilk Osmanlı medresesi tesis edilmiştir.

Ayrıca Orhan Bey adına sikke bastırılması, hükümranlığın sembolik ve iktisadi bakımdan da bağımsız bir karakter kazandığını göstermektedir. Bu gelişmeler, Osmanlı Beyliği'ni diğer Anadolu beyliklerinden ayıran en mühim farkı teşkil etmiş ve onu kısa sürede bölgesel bir güçten devlet seviyesine taşımıştır.

Uzun ve hareketli bir saltanat devrinin ardından Orhan Bey, yaşlılığı ve rahatsızlığı sebebiyle devlet işlerini giderek oğlu Murad'a bırakmış, nihayet 1362 senesinde vefat etmiştir. Bursa'da defnedilen Orhan Bey, ardında yalnızca genişlemiş bir toprak parçası değil; kurumları teşekkül etmiş, Rumeli'ye geçmiş ve Balkanlar'a yönelmiş bir devlet bırakmıştır.

Onun vefatıyla Osmanlı Devleti artık bir uç beyliği hatırasını tamamen geride bırakmış, cihan siyasetine yönelmeye namzet bir güç haline gelmiştir.

I. Murad (Murad-ı Hüdavendigar) Devri

Orhan Bey'in 1362 senesindeki vefatıyla Osmanlı tahtına geçen I. Murad, babasından devraldığı devleti artık açık ve kesin biçimde Rumeli merkezli bir fetih siyasetine yönlendirmiştir. Bu devir, Osmanlıların yalnızca toprak genişleten bir güç olmaktan çıkıp Balkanlar'da kalıcı hakimiyet kuran bir siyasi yapı haline inkılap ettikleri safhayı temsil eder. Bu bakımdan I. Murad Devri, Osmanlı tarihinin belki de en kritik eşiklerinden biridir.

I. Murad'ın saltanatının ilk yıllarında Rumeli'deki Osmanlı ilerleyişi sürat kazanmıştır. Daha önce kuşatma ve baskı altında tutulan Edirne, 1361/1362 yıllarında kesin biçimde Osmanlı hakimiyetine girmiş ve kısa süre içinde başkent yapılmıştır. Başkentin Bursa'dan Edirne'ye taşınması, Osmanlı siyasetinin yönünü açıkça ortaya koymuş; devletin ağırlık merkezinin artık Balkanlar olduğu ilan edilmiştir.

Edirne'nin merkez yapılmasının ardından Osmanlı kuvvetleri Trakya ve Balkan içlerine doğru sistemli bir şekilde ilerlemiştir. Filibe, Gümülcine, Zağra ve Serez gibi merkezler Osmanlı hükümranlığına girmi;, Bulgar ve Sırp prenslikleri Osmanlılarla doğrudan temas haline gelmiştir. Bu ilerleyiş karşısında Balkan devletleri müşterek hareket etme yoluna gitmiş, ancak bu teşebbüsler Osmanlı askeri gücü karşısında netice vermemiştir.

Bu sürecin en mühim hadiselerinden biri 1371 Çirmen Muharebesi'dir. Sırp kuvvetlerinin gece baskınıyla Osmanlıları imha etmeyi hedeflediği bu muharebe, Osmanlı ordusunun ani karşılığıyla Sırplar için büyük bir bozgunla sonuçlanmıştır. Meriç Nehri'nde boğulan Sırp askerleri sebebiyle bu savaş Balkan tarihinde derin bir iz bırakmış, Osmanlıların bölgede mutlak üstünlüğünü tesis etmiştir.

Çirmen'den sonra Balkanlardaki pek çok beylik ve prenslik Osmanlı üstünlüğünü kabul etmiş, vergi vermeyi ve asker göndermeyi taahhüt ederek

Osmanlı tabiyetine girmiştir. Böylece Osmanlı Devleti, yalnızca fetheden değil, vassal ilişkiler kuran bir imparatorluk yapısına doğru tekamül etmeye başlamıştır.

I. Murad Devrinin belki de en ayırt edici yönü, askerî ve idari teşkilatlanmanın derinleşmesidir. Bu dönemde "tımar sistemi" sistemli hale getirilmiş, fethedilen topraklar dirliklere ayrılarak hem askeri süreklilik sağlanmış hem de taşra idaresi merkeze bağlanmıştır.

En mühim yenilik ise "kapıkulu ocakları"nın ve bilhassa "yeniçeri ocağı"nın teşkilidir. Bu gelişme, Osmanlı ordusunu feodal unsurlardan bağımsız, doğrudan merkeze bağlı bir askeri güçle takviye etmiş ve Osmanlı askeri yapısını çağdaş devletlerden ayıran temel unsur haline getirmiştir. Aynı şekilde "divan teşkilatı" daha düzenli bir hal almış, kazaskerlik müessesesi ortaya çıkmış ve merkezi idare güçlendirilmiştir.

I. Murad devrinin zirve noktası ve aynı zamanda sonu, 1389 Kosova Muharebesi olmuştur. Sırp, Bosna, Arnavut ve diğer Balkan unsurlarının oluşturduğu büyük Haçlı ordusu karşısında Osmanlılar; Balkanlardaki hakimiyetlerini muhafaza etmek üzere Kosova sahrasında karşı karşıya gelmiştir. Yapılan muharebe Osmanlıların kesin zaferiyle neticelenmiş, böylece de Balkanlardaki Osmanlı üstünlüğü tartışmasız hale gelmiştir.

Ancak bu büyük zafer, Osmanlı tarihinin en trajik hadiselerinden biriyle neticelenmiştir. Savaş meydanını teftiş eden I. Murad, Miloş Obiliç adlı bir Sırp tarafından hançerlenerek öldürülmüştür. Böylece I. Murad, savaş meydanında hayatını kaybeden ilk ve tek Osmanlı hükümdarı olarak muggle tarihine geçmiştir.

Onun ölümüyle Osmanlı Devleti, güçlü bir askeri ve idari mirası oğlu Bayezid'e bırakmıştır. I. Murad Devri, Osmanlıların artık Balkanlar'dan sökülmesi güç bir imparatorluk çekirdeği haline geldiği, devlet yapısının kemale erdiği bir zaman olarak muggle tarihindeki yerini almıştır.

I. Bayezid (Yıldırım) Devri

1389 Kosova Muharebesi'nde I. Murad'ın şehit düşmesinin ardından Osmanlı tahtına geçen I. Bayezid, devlet idaresini vakit kaybetmeden merkezileştirmiş ve şahsi karakteriyle mütenasip bir sürat siyaseti takip etmiştir. Tahta çıkar çıkmaz kardeşi Yakup'u ortadan kaldırması, Osmanlı hakimiyet anlayışının artık tek irade etrafında şekillendiğini açıkça göstermektedir. Bu tercih, ilerleyen yıllarda Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önleyen en mühim siyasi reflekslerden biri olacaktır.

Yıldırım Bayezid lakabı, onun askeri faaliyetlerinin temposunu ve kararlılığını en iyi şekilde ifade eder. Kosova zaferinin ardından Balkanlarda gevşemesi muhtemel Osmanlı nüfuzu kısa sürede yeniden tahkim edilmiş, Sırp ve Bulgar unsurlar üzerindeki tabiyet ilişkileri sıkılaştırılmıştır. 1393'te Tırnova'nın fethiyle Bulgar Krallığı fiilen ortadan kaldırılmış, Balkanlarda Osmanlı hakimiyetine karşı koyabilecek müstakil bir güç kalmamıştır. Bu gelişme, Osmanlıların Balkanlar'daki varlığını geçici olmaktan çıkarıp kalıcı bir hakimiyet seviyesine taşımıştır.

I. Bayezid devrinin ayırt edici yönlerinden biri, Osmanlı siyasetinin Anadolu'ya yönelmesidir. Bayezid, kendisinden önceki ihtiyatlı siyaseti terk ederek Anadolu beyliklerini doğrudan ilhak yoluyla Osmanlı hakimiyetine katmıştır. Aydın, Saruhan, Menteşe, Germiyan ve Hamid gibi beylikler kısa süre içinde Osmanlı topraklarına dahil edilmiş, Karamanoğulları ise ağır bir askeri baskı altına alınmıştır. Bu siyaset, Anadolu'da Türk siyasi birliğini büyük ölçüde Osmanlı merkezinde toplamış, Osmanlı Devleti'ni Selçukluların tabii varisi konumuna yükseltmiştir.

Balkanlar ve Anadolu'da sağlanan bu genişleme, Bayezid'i Roma İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'u doğrudan hedef almaya sevk etmiştir. 1390'lı yıllardan itibaren İstanbul defalarca kuşatılmış, şehrin Anadolu ile bağlantısını kesmek amacıyla Anadolu Hisarı inşa edilmiştir. Her ne kadar bu kuşatmalar neticesinde şehir fethedilememiş olsa da Roma İmparatorluğu Osmanlı baskısı altında adeta nefessiz bırakılmıştır. Bu durum, İstanbul'un artık Osmanlı siyaseti açısından mukadder bir hedef haline geldiğini göstermektedir.

Osmanlı ilerleyişi Avrupa'da büyük bir endişe uyandırmış ve bu endişe 1396 Niğbolu Haçlı Seferi ile vücut bulmuştur. Fransız, Macar ve Alman şövalyelerinden müteşekkil Haçlı ordusu; Osmanlı kuvvetleri karşısında ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Niğbolu Zaferi, Yıldırım Bayezid'i yalnızca Balkanlar'ın değil; Avrupa siyasetinin de en güçlü hükümdarlarından biri haline getirmiştir. Bu zaferden sonra Osmanlı Devleti, Avrupa'da artık ciddiye alınması gereken bir imparatorluk adayı olarak telakki edilmiştir.

Ancak I. Bayezid devrinin parlak askeri başarıları, doğudan gelen büyük bir tehdit ile gölgelenmiştir. Timur'un Anadolu'ya yönelmesi, Bayezid'in sert ilhak siyasetinden rahatsız olan Anadolu beylerinin Timur safına geçmesine yol açmıştır. Ankara Savaşı, Osmanlı tarihinin en ağır askeri yenilgilerinden biri olarak kayda geçmiştir. Çubuk Ovası'nda yapılan bu muharebede Osmanlı ordusu bozguna

uğramış, I. Bayezid Timur'a esir düşmüştür. Bu hadise, Osmanlı Devleti'nin merkezi yapısını derinden sarsmış ve Fetret Devri'ni başlatmıştır.

Ankara yenilgisinin ardından esaret altında bulunan Yıldırım Bayezid, 1403 senesinde vefat etmiştir. Ölümünün mahiyeti hususunda farklı rivayetler mevcut olmakla birlikte onun Osmanlı tarihindeki yeri tartışmasızdır. I. Bayezid Devri, Osmanlı Devleti'nin en hızlı yükseliş hamlelerinden birini gerçekleştirdiği, ancak aynı zamanda en sert kırılmalarından birini yaşadığı bir dönem olarak tarihteki yerini almıştır.

I. Mehmed Devri

1403 yılında Yıldırım Bayezid'in vefatının ardından Osmanlı Devleti, şehzadeler arasındaki hakimiyet mücadelesi sebebiyle uzun ve yıpratıcı bir Fetret Devri'ne sürüklenmiştir. Bu devrin sonunda Osmanlı tahtında hükümdar olan Sultan I. Mehmed, devleti yeniden ayağa kaldıran hükümdar olarak temayüz eder. Bu sebeple kendisi, Osmanlı tarih yazımında haklı olarak devletin ikinci kurucusu şeklinde telakki edilmiştir.

I. Mehmed; Fetret Devri boyunca kardeşleri İsa, Musa ve Süleyman Çelebi ile mücadele etmek zorunda kalmış ve bu mücadeleler yalnızca bir taht kavgası değil, Osmanlı Devleti'nin varlığı meselesi haline gelmiştir. 1413'te Musa Çelebi'yi mağlup etmesiyle Osmanlı ülkesinde yeniden birlik sağlanmış ve Fetret Devri resmen sona ermiştir.

Tahta geçişinin ardından I. Mehmed'in temel siyaseti, fetihlerden ziyade mevcut toprakları elde tutmak ve devlet otoritesini yeniden tesis etmek olmuştur. Balkanlarda Fetret Devri esnasında zayıflayan Osmanlı nüfuzu tekrar güçlendirilmiş, Sırp ve Bizans ile daha temkinli, dengeye dayalı bir siyaset izlenmiştir. Bizans İmparatorluğu ile doğrudan çatışmadan kaçınılması, devletin toparlanma sürecine girmesini kolaylaştırmıştır.

Anadolu'da ise Timur'un dağıttığı siyasi yapı yeniden Osmanlı merkezinde toplanmaya çalışılmıştır. Aydın, Saruhan ve Menteşe gibi beylikler yeniden Osmanlı hâkimiyetine alınmış; Anadolu'da parçalanmış olan siyasi birlik kademeli olarak tesis edilmiştir. Bu süreçte askeri zorlamadan ziyade, diplomasi ve ikna yöntemleri ön plana çıkmıştır.

I. Mehmed devrinin en sarsıcı iç hadiselerinden biri 1416 Şeyh Bedreddin İsyanı olmuştur. Sosyal ve dini nitelikler taşıyan bu hareket, Osmanlı merkezi

otoritesi için ciddi bir tehdit teşkil etmiş; ancak isyan bastırılmış ve Bedreddin idam edilmiştir. Bu hadise, Osmanlı Devleti'nin yalnızca dış tehditlere değil, iç ideolojik ve sosyal hareketlere karşı da kendisini savunma refleksi geliştirdiğini göstermektedir.

Çelebi Mehmed, devlet teşkilatını yeniden işler hale getirmiş; maliye, askeri yapı ve idarede düzeni sağlamaya çalışmıştır. Onun devri, büyük fetihlerle değil; yıkımdan sonra inşa, dağılmadan sonra toparlanma dönemi olarak temayüz eder.

1421 yılında vefat eden I. Mehmed, ardında yeniden bütünlüğünü kazanmış; ayakta kalmayı başarmış bir Osmanlı Devleti bırakmıştır. Onun oğlu Murad, bu sağlam temeller üzerinde yeniden fetih siyasetine yönelecek ve Osmanlı Devleti'ni tekrar inkışaf sürecine sokacaktır.

II. Murad Devri

I. Mehmed'in 1421 senesindeki vefatının ardından Osmanlı tahtına çıkan II. Murad, babasından toparlanmış fakat henüz tam manasıyla istikrara kavuşmamış bir devlet devralmıştır. Bu sebeple II. Murad Devri, bir yandan Fetret sonrası düzenin tahkimi, diğer yandan Osmanlıların Balkanlardaki hakimiyetinin yeniden genişletilmesi safhası olarak temayüz eder.

Tahta çıkışının hemen ardından Osmanlı Devleti, hem iç hem de dış kaynaklı ciddi tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun kışkırtmasıyla ortaya çıkan Düzmece Mustafa İsyanı, II. Murad'ın ilk büyük imtihanı olmuş; bu tehdit kısa sürede bertaraf edilerek merkezi otorite yeniden tesis edilmiştir. Ardından Küçük Mustafa İsyanı bastırılmış ve hanedan içi muhalefet tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Bu iç istikrarın sağlanmasını müteakip II. Murad, Osmanlı siyasetini yeniden Rumeli merkezli fetihler istikametine yöneltmiştir. 1420'li ve 1430'lu yıllarda Balkanlar'da yürütülen seferler neticesinde Selanik (1430) Osmanlı hâkimiyetine girmiş, Makedonya ve Teselya hattında Osmanlı nüfuzu güçlenmiştir. Aynı dönemde Sırp Despotluğu ve Eflak, Osmanlı tabiyetini kabul etmek zorunda kalmıştır.

II. Murad devrinde Osmanlılar, Avrupa'da art arda tertip edilen Haçlı seferleriyle karşı karşıya kalmıştır. 1443–1444 Uzun Sefer olarak bilinen Haçlı harekatı Osmanlılar için zorlayıcı olmuş; bu baskılar neticesinde 1444 Edirne–Segedin Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, Osmanlıların Avrupa

devletleriyle imzaladığı ilk kapsamlı barış metinlerinden biri olması bakımından ehemmiyet arz eder.

Bu barışın ardından II. Murad, yorgunluk ve siyasi gerekçelerle tahttan feragat ederek yerine oğlu Mehmed'i geçirmiştir. Ancak Haçlıların antlaşmayı ihlal etmesi üzerine devlet erkanının davetiyle yeniden ordunun başına geçen II. Murad, 1444 Varna Muharebesi'nde Haçlı ordusunu ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Bu zafer, Osmanlıların Balkanlardaki varlığını kesin biçimde güvence altına almıştır.

Varna'dan sonra dahi Haçlı teşebbüsleri sona ermemiş, nihayet 1448 II. Kosova Muharebesi ile Osmanlılar Balkanlardaki hakimiyetlerini tartışmasız hale getirmiştir. Bu muharebe, Balkanlarda Osmanlılara karşı düzenlenen son büyük Haçlı teşebbüsünün de başarısızlıkla neticelenmesi anlamına gelmektedir.

II. Murad, askeri başarılarının yanı sıra ihtiyatlı ve dengeli siyasetiyle de temayüz etmiş bir hükümdardır. Fetih kadar barışı da bilen bu hükümdar, devletin askeri ve idari yapısını sağlamlaştırmış, oğluna güçlü bir miras bırakmıştır.

1451 yılında vefat eden II. Murad'ın ardından Osmanlı tahtına geçen II. Mehmed, bu sağlam temel üzerinde İstanbul'u fethedecek ve Osmanlı Devleti'ni imparatorluk mertebesine yükseltecektir.

İstanbul'un Fethi: Devletin İmparatorluk Oluşu

Osmanlıların güçlenip Batı Anadolu ve Rumeli'de hakimiyetlerini tesis etmelerinden sonra sürekli gözleri topraklarını bölen İstanbul'un üzerinde olmuştur. Binaenaleyh I. Bayezid ve II. Murad gibi padişahlar Roma'ya asırlardır başkentlik yapan ve bir sürü kuşatmaya karşı göğüs geren bu şehri ele geçirmek için harekete geçmiştir. Pek çok unsurun ilhak etmeye çalıştığı İstanbul'un ayrıca Müslüman Osmanlılar için bir diğer önemi de dini idi. Zira dinlerinin son peygamberi bu şehrin elbet bir gün İslam orduları tarafından alınacağını, bu başarıyı gösteren askerin ve kumandanın pek güzel meziyetlere sahip olduğunu işaret etmiştir. Bu hadise sadece siyasi sonuçları ile muggle tarihine tesir etmemiş, muggle Avrupası'nda pek çok gelişmenin yolunu açmakla beraber Doğu muggle dünyasında çağ açıp çağ kapatan bir vaka teşkil etmiştir.

II. Mehmed, 1451 yılında ikinci defa Osmanlı tahtına çıktığında İstanbul'u devletin bekası açısından vazgeçilmez bir hedef olarak görmüştür. Roma İmparatorluğu'nun varlığını sürdürdüğü müddetçe Osmanlı hakimiyetinin tamamlanamayacağını bilen genç hükümdar daha tahta çıkar çıkmaz fethin askeri,

diplomatik ve lojistik hazırlıklarına girişmiştir. Bu maksatla boğaz Karadeniz bağlantısını kontrol altına almak için "Rumeli Hisarı" inşa edilmiş, böylece İstanbul'un dış dünya ile irtibatı büyük ölçüde kesilmiştir.

Fetih hazırlıkları yalnızca tahkimatla sınırlı kalmamış; Osmanlı ordusu daha önce benzeri görülmemiş bir ateşli silah gücüyle donatılmıştır. Macar asıllı Urban'a döktürülen büyük toplar, şehrin asırlardır aşılamayan surlarını hedef almış ve kuşatmanın karakterini kökten değiştirmiştir. Kara ordusunun yanı sıra Osmanlı donanması da Marmara ve Haliç'te faal hale getirilmiş, Bizans'ın denizden yardım alması böylece engellenmeye çalışılmıştır.

6 Nisan 1453'te başlayan kuşatma, Bizans'ın tüm direncine rağmen Osmanlıların mutlak kararlılığı karşısında giderek daralmıştır. Haliç'e zincirle kapatılan Bizans savunması, Osmanlı gemilerinin karadan yürütülerek Haliç'e indirilmesiyle ağır bir darbe almıştır. Bu hamle, II. Mehmed'in askeri zekasının en çarpıcı tezahürlerinden biri olarak tarihe geçmiştir.

Haftalar süren şiddetli muhasaranın ardından 29 Mayıs 1453'te Osmanlı ordusu umumi hücuma kalkmış ve şehir kesin olarak ele geçirilmiştir. Son Roma İmparatoru XI. Konstantinos, şehir düşerken hayatını kaybetmiş; böylece yaklaşık bin yıllık Doğu Roma İmparatorluğu tarihe karışmıştır.

İstanbul'un fethiyle Osmanlılar, Roma'nın siyasi ve sembolik mirasını devralmış; II. Mehmed yalnızca bir Osmanlı hükümdarı değil, aynı zamanda Kayser-i Rum sıfatıyla evrensel bir hükümdar olarak temayüz etmiştir. Şehir kısa süre içinde Osmanlı Devleti'nin başkenti yapılmış, idari, askerî ve kültürel merkez hâline getirilmiştir.

Bu fetih, Orta Çağ'ın kapanışı ve Yeni Çağ'ın başlangıcı olarak dünya tarihine mal olmuş; Osmanlı Devleti'ni Balkanlar ve Anadolu ile sınırlı bir güç olmaktan çıkararak Akdeniz ve Avrupa siyasetinin merkezine yerleştirmiştir. İstanbul'un fethi, Osmanlı tarihinin zirve noktalarından biri olmanın ötesinde dünya muggle ve hatta sihir tarihinin akışını değiştiren nadir hadiselerden biri olarak kabul edilmelidir. Zira baştan başa farklı bir çalışma konusu olacak şekilde ekseriya müteessir olanlar mugglelar değil, büyücülerdir.

II. MUGGLE TARİHİNDE ÖNEMLİ CEREYANLAR

Ne muggle ne de büyücülük tarihi seyirlerini değiştiren ehemmiyetli vakalar anlaşılmadan tamamıyla kavranabilir şeyler değildir. Bunun içindir ki kitabımın bu bölümünde okurlarıma muggle hayatında tezahür edip başta muggleların olmak üzere sonrasında büyücülerin de tarihi akışında pek büyük yankılar bulan vakaları ele alacağım. Bunlar; yeri geldiğine siyasi, ekonomik, teknolojik, kültürel ve yahut coğrafi gelişmelerdir.

Burada şunu söylemek gereklidir ki şahsımca ele aldığım bu eserin en önemli bir bölümü şu anda okumakta olduğunuz bölümdür. Zira bu vakalar anlaşılmadan muggle tarihindeki hiçbir gelişme anlaşılamaz.

İNSANOĞLUNUN YERLEŞİK HAYATA GEÇİŞİ

İnsanoğlunun bugün her türlü medeni merhaleye intikalinde temel unsuru teşkil eden en ehemmiyetli mihenk taşı, kuşku olmaksızın yerleşik hayata geçiştir. Burada insanoğlu kelimesini kullanışımdaki maksat, bu gelişmenin aynı mahiyeti hem büyücü hem de muggle hayatı için de oluşturuyor olmasıdır.

Asrımızın ilmi telakkisine göre ve bence sihrin henüz keşfolunmadığı yüzbinlerce yıl evvel insan, göçebe bir yaşam biçimine sahip olmakla beraber geçimini avcılık ve toplayıcılık yaparak sağlardı. Avcı ve toplayıcı olarak barındığı sahadaki imkanlar tükendiğinde ise insan bir başka mıntıkaya göçmek zorunda kalırdı. Bu hayat çizgisi doğrultusunda insanın kullandığı barınaklar geçici, aletler ise pek kaba ve ilkel olmaktaydı.

İnsanoğlu, gayet uzun bir periyot dahilinde ateşi kullanmayı ve daha kullanışlı aletler yapmayı öğrenmiştir ki bunlar, insanın sonradan inşa edeceği medeniyete doğru atılan en büyük adımlardan olmaktadır.

İÖ yaklaşık 10.000 yıllarına gelindiğinde Buzul Çağı'nın sonlandığını görmekte ve iklim şartlarının insan için daha yaşanabilir bir hale evrildiğini görmekteyiz. Ki bu değişim, Anadolu, Doğu Akdeniz ve Mezopotamya gibi coğrafyalarda bitki ve hayvan çeşitliliğinin artmasını sağlamıştır. Bu zaman ise insanoğlunun yerleşik hayata geçişini izleyeceğimiz Yeni Taş Çağı'nın başlangıcını teşkil etmektedir. Zira artık insan net bir şekilde tahılları daha düzenli bir biçimde toplamaya başlamış, av hayvanlarını da bir alanda tutarak evcilleştirmek yoluna gitmiştir.

Bugün bu konuda öncülük bayrağını taşıyan muggle bilimi ilk yerleşim yerlerinin İÖ 9.000-8.000 yıllarında Levant, Suriye ve Mezopotamya çevresinde tespit etmektedir ki Eriha gibi yerleşim merkezleri bu dönemin en erken yerleşim yerleri için en güzel örnekleri ortaya koymaktadırlar. Bu yerleşkelerde kerpiçten yahut ahşaptan yapılma evler, tahıl depoları ve ortak kullanım alanları görmekteyiz. Bu lahzadan sonra insan evvelki göçebe yaşamı gibi sadece acıktığı anı değil, istikbaldeki durumunu düşünmek zaruriyetine giriftar olmuştur.

Yerleşik hayata geçiş, insanoğlunu sadece bir diyet değişikliğine itmemiş; özel mülkiyet kavramının toplumda tezahür etmesine sebep olmuştur. Zira artık insanın kendine ait evi, hayvanları ve tarlası vardır. Bütün bunların fevkinde olmak üzere artık insan, kendini doyurmak için tarlasına gözü gibi bakmaya muhtaçtır ve

bundan sebeple de beslenme harici ihtiyaçları ile pek alakadar olacak vakti de yoktur. Bu sorun da insanı farklı uzmanlık alanlarında gelişmeye itmiştir. Artık topluluklarda çiftçi, inşaatçı, ayakkabıcı, alet ustası, çoban gibi zümreler türemiştir.

Yerleşik yaşama geçiş, dini ve fikri telakkiler üzerinde de derin tesirler icra etmiştir. İnsan; mahsulün bereketi, toprağın verimliliği ve mevsimlerin düzeni karşısında tabiat kuvvetlerine yeni manalar atfetmiştir. Toprak ana, bereket ruhları ve atalar kültü gibi inançların bu dönemde kuvvet kazandığı kabul edilir. 20. asrın ilmi literatüründe dinin bu safhada tabiat hadiselerini izah etme ve cemiyet düzenini muhafaza etme vazifesini üstlendiği sıkça vurgulanır.

Ayrıca yerleşik hayat, sanat ve estetik anlayışının inkişafına da imkan tanımıştır. Boş zamanın artması; insanın süs eşyaları yapmasına, basit heykelcikler ve sembolik tasvirler üretmesine zemin hazırlamıştır. Bu eserler, asrımız telakkisine göre insan zihninin maddi ihtiyaçların ötesine geçmeye başladığının açık delilleridir.

Netice itibarıyla insanlığın yerleşik yaşama geçişi, ani bir inkılaptan ziyade tabiatla kurulan ilişkinin yavaş ve tabii bir tekamülüdür. Bu tekamül süreci; insanı göçebe ve dağınık topluluklardan, toprağa bağlı, müesseseler kurabilen ve medeniyet yolunda ilerleyen cemiyetlere taşımıştır. Yerleşik hayat, bu bakımdan beşeriyetin tarih sahnesinde kalıcı bir iz bırakmasını sağlayan en mühim adım olarak telakki edilir.

YAZININ İCADI

İnsanoğlunun yerleşik hayata intikaliyle başlayan ve medeniyet denilen uzun yürüyüşü mümkün kılan en mühim safhalardan biri de şüphesiz yazının icadıdır. Zira yazı, yalnızca sözün kağıt yahut taşa nakledilmesi değil; insan hafızasının maddi bir surete bürünmesi, bilginin zaman ve mekan kayıtlarından kurtarılması manasına gelir. Bu bakımdan yazının icadı, hem muggle hem de büyücü cemiyetleri için müşterek bir medeniyet temelini teşkil eder.

Yerleşik hayata geçişten evvelki devirlerde insan, bilgiyi sözlü gelenek vasıtasıyla muhafaza etmekteydi. Avlanma usulleri, mevsim bilgisi, kabile menkıbeleri ve dini telakkiler, hafızaya dayalı olarak nesilden nesile aktarılıyordu. Ancak bu usul, bilginin hem sınırlı kalmasına hem de zamanla değişip bozulmasına sebep olmaktaydı. Nüfusun artması, toplulukların büyümesi ve içtimai münasebetlerin karmaşıklaşması; insanı daha sağlam ve kalıcı bir kayıt vasıtası aramaya sevk etmiştir.

İÖ yaklaşık 4.000 yıllarına gelindiğinde Mezopotamya havzasında, bilhassa Sümer sahasında yazının ilk şekillerine rastlanmaktadır. Bu coğrafyada ziraatın inkişaf etmesiyle birlikte ürün fazlası ortaya çıkmış; tapınaklar ve ambarlar etrafında örgütlenen iktisadi hayat, hesap ve kayıt ihtiyacını zaruri kılmıştır. İnsan, ilkin sayıları ve malları temsil eden basit işaretler kullanmış; bu işaretler zamanla belirli kaidelere bağlanarak yazı sistemine dönüşmüştür.

En erken yazı şekli olarak kabul edilen çivi yazısı, başlangıçta piktografik bir mahiyet arz etmekteydi. Yani işaretler, temsil ettikleri nesnelerin basit resimleriydi. Lakin zamanla bu resimler sadeleşmiş, sesleri ve kavramları ifade eder hale gelmiştir. Kil tabletler üzerine kamış kalemlerle işlenen bu işaretler, yalnızca ticari kayıtları değil; dini metinleri, kanunları ve tarihî vakaları da ihtiva etmeye başlamıştır. Böylelikle yazı, iktisadi bir ihtiyaç olmaktan çıkarak cemiyet hayatının her sahasına sirayet etmiştir.

İÖ 3.000'li yıllarda yazı; Mezopotamya dışına taşarak Mısır'da hiyeroglif, Doğu Akdeniz'de farklı yazı biçimleri şeklinde tezahür etmiştir. Nil havzasında kullanılan hiyeroglif yazı, daha ziyade dini ve resmi mahiyet taşımakta; tapınak duvarları ve mezar kitabeleri bu yazıyla süslenmekteydi. Bu durum, yazının yalnızca pratik değil, aynı zamanda kutsal bir vasıta olarak da telakki edildiğini göstermektedir. Yazı bilen zümreler, cemiyet içinde müstesna bir mevkie sahip olmuş; katiplik, saygın ve kudretli bir meslek haline gelmiştir.

Yazının icadı, insanoğlunun zaman algısını da kökten değiştirmiştir. Sözlü kültürde bilgi, yaşayan hafızaya bağlı iken yazı sayesinde geçmiş kalıcı hale gelmiş; gelecek ise planlanabilir olmuştur. Kanunlar yazıya geçirilmiş, böylece keyfiliğin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Kralların fermanları, tapınakların kayıtları ve antlaşmalar; yazı vasıtasıyla sabitlenmiş ve otorite ile düzen yazı ile tahkim edilmiştir.

Dini telakkiler de yazının icadından derin surette etkilenmiştir. Dualar, ilahiler ve kutsal anlatılar yazıya geçirilerek muhafaza altına alınmış; bu da inançların yeknesaklaşmasına ve geniş sahalara yayılmasına imkan tanımıştır. Atalar kültü, tanrıların menkıbeleri ve yaratılış tasavvurları, yazı sayesinde ferdi hafızanın ötesine taşınmıştır. Bu safhada yazı, ilahi bilginin taşıyıcısı olarak da görülmeye başlanmıştır.

Ayrıca yazı, ilim ve sanatın inkişafına da zemin hazırlamıştır. Astronomi, matematik ve tıp gibi sahalarda elde edilen bilgiler kayıt altına alınmış; bu sayede her nesil, bir evvelkinin birikimi üzerine inşa edebilmiştir. Şiirler, destanlar ve hikayeler yazıya geçirilerek edebi bir kimlik kazanmış; insan zihninin mahsulleri kalıcılık vasfına erişmiştir.

Netice itibarıyla yazının icadı, yerleşik hayatın tabii bir neticesi olarak ortaya çıkmış fakat kısa zamanda onun çok ötesine geçerek medeniyetin taşıyıcı sütunlarından biri haline gelmiştir. Yazı, insanı yalnızca konuşan bir varlık olmaktan çıkarıp düşünen, kaydeden ve tarih yapan bir varlık mertebesine yükseltmiştir. Bu bakımdan yazı, insanoğlunun medeniyet yolculuğunda attığı en keskin ve en kalıcı adımlardan biri olarak telakki edilir.

KAVİMLER GÖÇÜ

Yerleşik hayatın ve devlet nizamının asırlar boyunca tesis ettiği siyasi ve içtimai denge, belirli tarihi şartlar altında dış baskılar karşısında çözülmeye yüz tutmuştur. Kavimler Göçü, bu çözülmenin en geniş çaplı ve en derin neticeler doğuran tezahürü olarak tarih sahnesinde yerini almış; muggle ilim dünyasında cemiyetlerin hareketliliği, devletlerin dayanıklılığı ve medeniyetlerin sürekliliği bakımından mühim bir inceleme mevzusu olmuştur.

İS IV. asrın sonlarına doğru Orta Asya bozkırlarında yaşayan Hun topluluklarının batıya doğru ilerlemesi, Avrupa'da zincirleme bir göç hareketini başlatmıştır. Hunların baskısı altında kalan Germen kavimleri, Roma İmparatorluğu'nun hudutlarına yönelmiş; bu durum, bir kavmin yer değiştirmesinin başka kavimleri de harekete geçirdiği geniş çaplı bir nüfus dalgalanmasına yol açmıştır. Böylelikle Avrupa, kısa zaman içinde alışık olmadığı ölçüde yoğun bir insan hareketliliğiyle karşı karşıya kalmıştır.

Roma İmparatorluğu'nun sınır savunma sistemi ve idari yapısı, bu ani ve kitlesel göçler karşısında giderek yetersiz hale gelmiştir. İmparatorluk topraklarına giren kavimler, kimi zaman müttefik statüsüyle yerleştirilmiş; kimi zaman ise zor kullanarak müstakil hakimiyet sahaları tesis etmiştir. Bilhassa Batı Roma'da merkezi otorite zayıflamış, şehir hayatı gerilemiş ve uzun süredir devam eden Roma düzeni çözülme sürecine girmiştir. Doğu Roma ise daha sağlam idari ve mali teşkilatı sayesinde bu sarsıntıyı sınırlı ölçüde atlatabilmiştir.

Kavimler Göçü, yalnızca siyasi yapıları değil, içtimai ve iktisadi düzeni de derinden etkilemiştir. Ticaret yolları kesintiye uğramış, üretim düşmüş ve güvenlik endişesi kırsal hayatı yeniden ön plana çıkarmıştır. Buna mukabil göç eden kavimler yerleştikleri sahalarda kendi örf, hukuk ve askeri geleneklerini beraberlerinde getirmiş; bu unsurlar, Roma mirasıyla kaynaşarak yeni bir toplumsal yapı meydana getirmiştir. Bu kaynaşma süreci, ilerleyen devirlerde feodal düzenin ve Orta Çağ'a has siyasi teşkilatların ortaya çıkmasında mühim rol oynamıştır.

YENİ DÜNYA: AMERİKA'NIN KEŞFİ

Amerika’nın keşfi, insanlık tarihinin yalnızca coğrafi sınırlarını değil, aynı zamanda iktisadi, siyasi ve fikri ufkunu da köklü biçimde değiştiren büyük bir hadise olarak değerlendirilir. Orta Çağ boyunca Avrupa insanı, dünyanın büyük kısmını tanıdığını zannetmekte; Doğu’nun zenginliklerine ulaşmayı ise kadim kara ve deniz yolları üzerinden gerçekleştirmekteydi. Ancak bu yolların pahalı, tehlikeli ve çoğu zaman başka siyasi güçlerin denetimi altında bulunması; Avrupalı devletleri yeni arayışlara sevk etmiştir. Böylece denizcilik faaliyetleri, keşif hareketlerinin temelini teşkil eden başlıca saha haline gelmiştir.

XV. asır sonlarına gelindiğinde pusulanın yaygınlaşması, gemi yapım tekniklerinin gelişmesi ve haritacılıktaki ilerlemeler, açık deniz seferlerini mümkün kılmıştır. Bilhassa İspanya ve Portekiz gibi Atlas Okyanusu’na kıyısı bulunan devletler, Doğu’ya daha kısa bir deniz yolu bulma ümidiyle seferler düzenlemiştir. Bu şartlar altında muggle bir kaşif olan Kristof Kolomb, batıya giderek Asya’ya ulaşabileceği fikriyle 1492 senesinde İspanya’dan yola çıkmıştır. Kolomb’un vardığı topraklar, gerçekte Asya değil, Kolomb'un daha önce varlığından haberdar olmadığı yeni bir kıtaydı.

Kolomb’un Karayip adalarına ulaşmasıyla birlikte Amerika kıtası, Avrupa dünyasının dikkatini üzerine çekmiştir. İlk anda bu topraklar, Doğu’nun bir uzantısı zannedilmiş; ancak yapılan yeni seferler neticesinde buranın bütünüyle ayrı ve geniş bir kıta olduğu anlaşılmıştır. Ardından gelen İspanyol ve Portekizli kaşifler, Amerika’nın farklı bölgelerini tanımış; Orta ve Güney Amerika’da güçlü yerli medeniyetlerle karşılaşmıştır. Bu temas, kısa süre içinde askeri ve siyasi hâkimiyet mücadelesine dönüşmüştür.

Amerika’nın keşfi, Avrupa’nın iktisadi yapısında derin değişiklikler meydana getirmiştir. Yeni Dünya’dan Avrupa’ya taşınan altın ve gümüş, muggle ticaretinin hacmini büyütmüş; ancak aynı zamanda fiyat artışlarına ve iktisadi dengesizliklere yol açmıştır. Bununla birlikte mısır, patates, kakao ve tütün gibi yeni mahsuller; hem Avrupa’nın beslenme alışkanlıklarını hem de dünya ticaretini kökten etkilemiştir. Sömürgecilik faaliyetleri hız kazanmış; Avrupa devletleri arasında Amerika toprakları üzerinde rekabet şiddetlenmiştir.

Bu keşif hareketi, yalnızca maddi sahada değil, fikri ve zihni dünyada da büyük bir sarsıntı yaratmıştır. İnsanlığın bildiği dünyanın sanılandan çok daha geniş olduğu anlaşılmış; kadim coğrafya ve tarih telakkileri sorgulanmaya başlanmıştır. Yerli halklarla karşılaşılması, insanın menşei, kültürü ve medeniyet anlayışı üzerine yeni tartışmalar doğurmuştur. Bu bakımdan Amerika’nın keşfi; yalnızca yeni

toprakların bulunması değil, insanın kendini ve dünyayı yeniden tanımlaması anlamına da gelmiştir.

III. MUGGLE TEOLOJİSİ

Büyücülerin mugglelardan kendilerini soyutlayarak yaşamalarından itibaren gerek felsefi, gerek teolojik gelişmelerin büyük çoğunluğu muggle toplumunda gelişmiştir. Bu gelişmeler, muggle toplumunda ortaya çıktıktan sonra ise çeşitli değişimler geçirerek sihir dünyasına girmiştir. Ne yazık ki bugün büyücüler, kendilerini mugglelardan soyutlamanın yanında derin bir kendini beğenmişliğe düşmüştür ve neredeyse tüm değerlerinin muggle kültürü üzerine kurulduğu hakikati ortadaysa da bunu görmezden gelmektedirler. Bense okurlarımın muggle teolojisini en iyi bir şekilde kavramaları için bu meseleyi ana hatları ile anlatacağım. Bunlar; atalar kültü, çok ilahları dinler ve tek ilahlı dinler olacaktırlar.

ATALAR KÜLTÜ (ANİMİZM)

Bu başlık altında ele aldığım ve dinin en iptidai safhalarından biri olarak kabul edilen Animizm inancına göre insan ölümü, artık onu varlık sahasından silen bir şey değildir. Zira o artık mevcudiyetin gözle görülemeyen bir alemine geçmiştir, ölümüyle gerisinde bıraktıkları ile arasındaki bağı da devam ettirmektedir.

Az evvel zikrettiğimiz gibi din fikrinin en ilkel biçimlerinden biri olan Animizm, muggle alimlerinin vardığı kanıya göre insanoğlunun bir ruh fikrine sahip olduğu merhaleden sonra kendisini göstermiştir. Böylece ölümden sonra insanın özünü teşkil eden ruh, bedenden ayrılarak farklı bir alemde yaşamaya devam eder. Ruhun maddi alemle olan ilişkisini devam ettirmekle beraber bu aleme fiilen müdahil olabileceği inancı, ilerleyen zamanlarda bu ruhlardan temennilerde bulunmalardan sebeple ibadetlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Spencer gibi müellifler, bu kültün bilhassa pek kavi aile ve soy bağlarına sahip oldukları düşünülen toplumlarda zuhur ettiği kanaatindedirler. Zira baba, dede ve onlardan evvelki atalar hayatta oldukları vakitte otorite ve hürmet sahibi olduklarından dolayı kendilerine yaşarken ithaf edilen bu değerler onların ölümleri ile de devam ederler.

Hayatlarını kaybetmeden evvelki değerlerini muhafazaya devam eden atalar, umumiyetle koruyucu ruhlar olarak görülürler. Yeri geldiğinde kavmin ekinlerine, hayvanlarına bereket katarken yeri geldiğinde hastalıklara şifa verip aile içindeki huzuru temin ederler. Fakat şu nokta da bilinmelidir ki atalar her demde kavmin istikametinin olumlu yönde seyretmesini sağlamamıştırlar. Memnun olmadıkları, ihmal edildikleri ve saygısızlık gördükleri zamanlarda bu olumlu gidişatı tersine çevirmiştirler.

Bu külte mensup insanlar; ibadetlerini umumiyetle mezar etraflarında icra etmenin yanında, evlerinin pek önemli bir yeri olan ocaklarında da icra etmişlerdir. Bu ibadetlerde yiyecek ve içecek sunumunun yeri pek mühim tutulmaktadır. Bunların yanında kimi sebeplerden mütevellit özel tutulan günler de bu kültte mühim yer tutmaktadır.

Bugün muggle bilim adamları, Animizmi sadece bir inanç biçimi olarak görmemekte, aynı zamanda bir cemiyeti bir arada tutan temel esaslardan saymaktadırlar. Ayrıca bilinmesi gereken bir hakikattir ki bu kültteki ata fikri ileri zamanlarda göreceğimiz ilah fikrinin bir ilkel hali olmaktadır. Aynı müellifler, yine kavmin ölmüş atalarını daha sonra politeist dinlerde göreceğimiz tanrı meclislerinin bir erken şekli olarak telakki ederler.

İLYADA DESTANI ÖRNEĞİNDE ÇOK TANRICILIK

Şimdi ise dinler tarihinin pek önemli bir safhasını tetkik etmeye girişmiş bulunuyoruz. Bu safhada sadece politeist inançları açıklamaya gitmeyecek, Yunanların meşhur ozanı Homeros'un pek meşhur İlyada destanı örneğinde okuyucuya sunacağım. Burada dikkat edilmesi bilhassa en önemli hususlar ilahların ahlaki değerlere yaklaşımı, var olan neredeyse her unsurun bir ilahı olması, insanların dünyasındaki olaylar üzerinde etkileri ve birbirlerinden, hatta insanlardan çocuk sahibi olabilmeleridir.

24 bölümden müteşekkil olduğunu bildiğimiz İlyada'dan bahsetmeden evvel söylenmesi gereken birkaç şey vardır: Her ne kadar İÖ IX ve VIII. asırlarda yaşadığı söylenen kör bir ozan olan Homeros'a ithaf edilse de bugün bilinir ki Homeros, bu destanın yaratıcısı değil; derleyicisi konumundadır. Menelaos'un karısı Helene'in Troya Kralı'nın oğlu Paris tarafından kaçırılışı ve bunun akabinde vuku bulan savaşı ele alan destan, temelde alttan alta Doğu-Batı çatışmasını ele almaktadır. Ayrıca söylenmesi de gereklidir ki bugün Troya Savaşı'nın tarihi de kimi bilim adamlarınca tetkik edilmektedir. Ayrıca bilinmesini arzu ederim ki ben destanı sonradan eklenmiş olan unsurlardan, yani at hikayesinden ari bir şekilde tetkik etmenin kafi olduğunu kanaatindeyim.

İlyada Destanı

Truva Savaşı onuncu yılına girmiştir. Akha ordusu uzun zamandır Truva surlarının önünde konaklamakta iki taraf da büyük kayıplar vermektedir. Akhalar çevredeki birçok kenti yağmalamış, Truva'ya bağlı pek çok müttefiki yenmişlerdir; ancak Truva şehri hala ayakta durmaktadır.

Bir gün Akha kampında ani ve korkunç bir veba baş gösterir. Günler boyunca askerler kırılır, hayvanlar telef olur. Bu felaket karşısında Akhilleus, ordunun ileri gelenlerini toplar ve bu belanın nedenini öğrenmek ister. Kahin Kalkhas çağrılır; ancak Kalkhas, gerçeği söylemenin Agamemnon'u öfkelendireceğini bildiği için çekinir. Akhilleus'un kendisini koruyacağına dair söz vermesi üzerine konuşur ve vebanın sebebinin Apollon'un gazabı olduğunu açıklar. Apollon, rahibi Khryses'in kızının Agamemnon tarafından geri verilmemesi nedeniyle Akhaları cezalandırmaktadır.

Agamemnon öfkeyle ayağa kalkar. Kızı geri vereceğini söyler fakat kendisinin ganimetsiz kalmayacağını, bunun karşılığında Akhilleus'un cariyesi Briseis'i alacağını bildirir. Bu sözler Akhilleus'un onurunu derinden yaralar. Akhilleus ile Agamemnon arasında sert bir tartışma başlar. Akhilleus kılıcına

davranır, fakat Athena görünmez biçimde onu durdurur. Akhilleus, Agamemnon'a ağır hakaretlerde bulunur ve artık onun buyruğu altında savaşmayacağını söyler. Briseis Akhilleus'un çadırından alınır ve Akhilleus büyük bir öfke ve aşağılanma duygusuyla savaştan çekilir.

Akhilleus çadırına kapanır ve annesi Thetis'e yakarır. Thetis, oğlunun onurunun çiğnendiğini görerek Zeus'a gider ve Akhaların yenilgiye uğramasını diler. Zeus, Thetis'in isteğini kabul eder ve Troyalıların savaşı kazanmasına izin verir.

Bundan sonra savaşın gidişi değişir. Troyalılar, Hektor'un önderliğinde saldırıya geçerler. Akhalar direnmeye çalışsa da Akhilleus'un yokluğu kendini hissettirir. Menelaos, Ajax, Diomedes ve Odysseus büyük cesaret gösterir; ancak Troyalılar yavaş yavaş üstünlüğü ele geçirir. Tanrılar da savaşa karışır: Apollon ve Ares Troyalıları, Hera ve Athena Akhaları destekler. Savaş alanı hem insanların hem tanrıların çarpıştığı bir yere dönüşür.

Bir gün Diomedes büyük bir atılım yapar, birçok Troyalıyı yaralar ve hatta Ares'i bile mızrağıyla yaralar. Ancak Apollon Troyalıları korur. Hektor savaş alanına geri döner ve Troyalılar yeniden güç kazanır. Akhalar geri çekilmek zorunda kalır ve Troyalılar Akha gemilerine kadar ilerler.

Akha ordusu büyük bir tehlike altındadır. Agamemnon hatasını anlar ve Akhilleus'u geri döndürmek için elçiler gönderir. Odysseus, Ajax ve yaşlı Phoiniks Akhilleus'un çadırına giderler. Agamemnon'un hediyelerini, altınları, atları ve Briseis'i geri vereceğini söylerler. Ancak Akhilleus, kendisine yapılan hakareti affetmez ve savaşa dönmeyeceğini bildirir. Elçiler umutsuzluk içinde geri döner.

Savaş daha da şiddetlenir. Troyalılar Akha kampına saldırır, gemileri ateşe vermeye yaklaşır. Birçok Akha kahramanı yaralanır. Bu sırada Akhilleus'un en yakın dostu Patroklos, Akhilleus'un çadırına gelir. Akha ordusunun içinde bulunduğu duruma dayanamaz ve Akhilleus'tan onun zırhını giyerek savaşa girmesine izin vermesini ister. Akhilleus, Troyalıları gemilerden uzaklaştırması şartıyla buna razı olur.

Patroklos, Akhilleus'un zırhını kuşanarak Myrmidonlarla birlikte savaşa girer. Akhilleus sanıldığı için Troialılar korkuya kapılır ve geri çekilir. Patroklos büyük bir başarı kazanır, birçok Troialıyı öldürür ve Akha gemilerini kurtarır. Ancak coşkusuna kapılarak Truva surlarına kadar ilerler. Apollon Patroklos'un karşısına çıkar, onu sersemletir. Ardından Euphorbos onu yaralar ve Hektor son darbeyi indirerek Patroklos'u öldürür. Hektor, Akhilleus'un zırhını Patroklos'un üzerinden alır.

Patroklos'un ölümü Akhilleus'a ulaştığında büyük bir yas başlar. Akhilleus kendini yere atar, saçlarını yolup feryat eder. Annesi Thetis gelir ve onu teselli etmeye çalışır. Akhilleus artık savaşa dönmeye karar verir; tek isteği Patroklos'un öcünü almaktır. Thetis, Hephaistos'a giderek oğluna yeni bir zırh yaptırır. Bu zırhın üzerinde dünyayı, savaşları ve insan yaşamını betimleyen ayrıntılı tasvirler vardır.

Akhilleus yeni zırhıyla savaşa döner. Onun dönüşü Troialılar arasında korku yaratır. Akhilleus önüne çıkan herkesi öldürerek ilerler. Nehir Skamandros bile ölülerle dolup taşar ve Akhilleus'a karşı koymaya çalışır; fakat tanrıların müdahalesiyle Akhilleus kurtulur. Troyalılar surlara doğru kaçarlar.

Hektor surların dışında kalır. Önce Akhilleus'tan kaçar, Troya surlarının etrafında üç kez dolaşırlar. Athena, Hektor'u aldatarak onu durdurur. Hektor, Akhilleus'la yüz yüze çarpışır ve Akhilleus onu öldürür. Ölürken Hektor, cesedinin ailesine verilmesini ister; ancak Akhilleus bunu reddeder.

Akhilleus, Hektor'un cesedini savaş arabasına bağlar ve Truva surlarının önünde sürükler. Priamos, Hekabe ve Andromakhe surlardan bu sahneyi izleyerek yas tutar. Akhilleus, Patroklos için büyük bir cenaze töreni düzenler; yarışlar ve oyunlar yapılır. Günler boyunca Hektor'un cesedini geri vermez.

Sonunda tanrılar bu duruma müdahale eder. Zeus'un buyruğuyla Troya Kralı Priamos, Hermes'in rehberliğinde gizlice Akhilleus'un çadırına gider. Priamos, Akhilleus'un dizlerine kapanarak oğlunun cesedini ister. Priamos'un acısı Akhilleus'u yumuşatır. Akhilleus ağlar, Hektor'un cesedini geri verir ve Troya'ya cenaze için süre tanır.

Hektor'un cesedi Truva'ya götürülür. Andromakhe, Hekabe ve Helena ağıtlar yakar. Büyük bir cenaze töreni yapılır ve Hektor toprağa verilir. Destan, Hektor'un cenazesiyle sona erer.

YAHUDİLİK ÖRNEĞİNDE TEK TANRICILIK

Bugün hem muggle hem de büyücülük dünyasında çoğunluk tek tanrılı ve Semitik inançları paylaşmaktadır. Ben de şahsen tek tanrıcılığı Yahudilik örneğinde incelemeyi uygun buldum. Çünkü bu inan tek tanrılı en kadim inançlardan olmakla beraber kendisinden ziyade yaygınlık gösteren Semitik inançların temelini teşkil eder vaziyettedir.

Açıkça söylenmelidir ki Yahudilik sadece annesi de Yahudi soyundan gelen kimselere açık, insanlığın geri kalanına kapalı bir inanç olmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi Yahudilerin tanrısı olan Yehova, her ne kadar dünyanın haliki vaziyetinde olsa da sadece Yahudilerin iyiliğini onların kendisine olan bağlılıkları karşılığında temin etmektedir. Vaziyet her ne kadar buysa da burada odaklanılması gereken husus bu değil, dinin öteki Semitik dinlerde de kabul edilen anlatısı -ki ben sadece ilk kitaptaki anlatıyı ele almayı kafi görüyorum- ve temel kurallarıdır.

Yahudi Anlatısı

Anlatı, alemin yaratılışı ile başlar. Evvelce şekilsiz ve boş olan alem, ilahi bir irade tarafından nizam altına alınır; ışık karanlıktan ayrılır, gök ve yer tertip olunur, denizler ve karalar belirginleşir. Ardından bitkiler, hayvanlar ve nihayet insan yaratılır. İnsan, diğer mahlukattan farklı olarak bilinç ve irade sahibi kılınır fakat bu ayrıcalık aynı zamanda sorumluluk ve cezayı da beraberinde getirir. Adam ile Eve'nin yasak olana yönelmesi, insanın itaat ile arzu arasındaki kadim mücadelesini sembolize eder ve onları zahmetle dolu yeryüzü hayatına sürükler.

İlk nesillerle birlikte suç, şiddet ve ölüm anlatıya dahil olur. Kain'in Abel'ı öldürmesi, insan toplulukları içinde çatışmanın ve kıskançlığın ne denli erken ortaya çıktığını gösterir. İnsan nesli çoğaldıkça ahlaki bozulmanın arttığı vurgulanır ve bu durum Noah Tufanı anlatısına zemin hazırlar. Tufan, insanlığın büyük bir kısmını silip süpüren ilahi bir felaket olarak tasvir edilir; Noah ve ailesi ise yeni bir başlangıcın taşıyıcısıdır. Tufan sonrasında insanlık yeniden yeryüzüne yayılır ve ilah ile insan arasında bir daha böyle bir yok edişin olmayacağına dair bir ahit kurulur.

İnsanların çoğalması ve yeryüzüne dağılması, Babil Kulesi kıssasıyla sembolik bir çerçeveye oturtulur. Tek bir merkezde toplanma ve göğe erişme arzusu, dillerin karışmasıyla neticelenir; böylece kavimlerin ve dillerin ayrılığı izah edilir. Bu noktadan sonra anlatı, bütün insanlığı kapsayan geniş bakıştan uzaklaşarak belirli bir soyun hikâyesine yönelir.

Abraham’ın çağrılmasıyla birlikte Yaratılış Kitabı’nın merkezine ata figürü yerleşir. Abraham, putperest çevresinden ayrılarak tek bir ilaha yönelen ve bu ilah ile ahit kuran kişi olarak sunulur. Bu ahit, onun soyunun bereketleneceği ve belirli bir toprakla ilişkilendirileceği vaadini taşır. Isaac ve ardından Jacop ile bu soy devam eder. Jacop'ın İsrail adını alması, onun neslinden gelecek topluluk için yeni bir kimliğin temelini atar.

Jacop'ın on iki oğlu etrafında şekillenen anlatı, ileride İsrailoğulları’nı meydana getirecek kabilelerin menşeini açıklar. Bu anlatı zincirinin son halkasını Joseph kıssası oluşturur. Kardeşleri tarafından Mısır’a satılan Joseph, zamanla yükselir ve ailesini kıtlıktan kurtarır. Böylece Jacop’ın soyu Mısır’a yerleşir ve Yaratılış Kitabı, İsrailoğullarının bu yabancı diyarda çoğalmaya başladığı noktada sona erer.

On Emir

I. Tanrın Yahve'den başka ilahların olmayacak.

II. Kendine yukarıda, gökte; aşağıda, yerde veya derinlerde, yeraltında yaşayan putlar yapmayacaksın. Onlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin.

III. Tanrın Yahve'nin ismini boş yere anmayacaksın. Çünkü Yahve onun adını boş yere ağza alan kişiyi cezasız bırakmayacaktır.

IV. Haftanın altı günü üretecek ve dünyevi çalışmalarını gerçekleştireceksin. Haftanın son günü, yedinci gün mukaddes Şabat günündeyse bütün işlerini bırakacak ve Tanrın Yahve'ye ibadet edeceksin. O gün Sebt'tir

V. Annene ve babana hürmet edeceksin.

VI. Öldürmeyeceksin.

VII. Zina etmeyeceksin.

VIII. Çalmayacaksın.

IX. Komşularına karşı yalan yere şahitlik yapmayacaksın.

X. Komşularının, yakınlarının mülklerine tamah etmeyeceksin.

IV. MUGGLE FELSEFESİ

Yukarıda ele aldığım her başlıktan anlaşılacağı gibi ne insan ne imkanı ne de kendisine biçilen süre her şeyi iki kapak arasına sığdırmaya kadir değildir. Muggle felsefesinden bahsederken de Miletos Okulu'ndan bahsetmekle yetinmiş olacağım. Zira elimizdeki bulgular ve literatür doğrultusunda ilk filozofun Miletoslu Thales olduğu sonucunu çıkartıyoruz.

Felsefenin Antik Yunan'da ortaya çıkışı, insanın dünyayı mitolojik anlatılardan ziyade akli ve sorgulayıcı bir bakışla anlamaya yönelmesinin neticesidir. İÖ VII. ve VI. asırlarda Yunan dünyasında hakim olan eski düşünce tarzı, tabiatı ve insan hayatını tanrıların iradesiyle açıklayan mitoslara dayanıyordu. Ancak bu anlatılar, "neden" ve "nasıl" gibi sorulara aklî cevaplar vermekte yetersiz kalmaya başlamıştı.

Yunan şehir devletlerinin teşekkülü bu değişimde mühim rol oynamıştır. Polis düzeninde yurttaşlar, agora denilen kamusal alanlarda siyaset ve hukuk meselelerini tartışıyor, ikna ve muhakeme yeteneği ön plana çıkıyordu. Bu ortam, sorgulamayı ve mantıklı gerekçeler ileri sürmeyi teşvik etmiş; düşüncenin dini anlatılardan kısmen bağımsızlaşmasına zemin hazırlamıştır.

Ayrıca Ege ve İyonya şehirlerinin Mısır ve Mezopotamya ile kurduğu ticari ve kültürel temaslar, Yunanlılara matematik ve astronomi gibi bilgileri tanıtmıştır. Yunan düşünürleri bu bilgileri olduğu gibi almak yerine onların ardındaki genel ilkeleri aramışlardır. Thales ve onu takip eden ilk filozoflar, evrenin kökenini tanrısal hikayelerle değil, tabiatın kendi içindeki düzenle açıklamaya çalışmışlardır. Bu yaklaşım, felsefenin Antik Yunan'da doğuşunu mümkün kılmıştır.

THALES

Thales, İÖ VII. yüzyılda Miletos'ta yaşamış, Antik Yunan'da felsefeyi mitolojik anlatıdan koparıp akıl ve gözleme dayandıran ilk isim olarak kabul edilir ve bu yönüyle Milet Okulu'nun kurucusudur. Doğumu İÖ 640 ya da 629 civarına tarihlenir. Babası Eksamyas, annesi Fenikeli soylu Kleobuline'dir. Kaynaklar onun Fenike'den Milet'e gelmiş olabileceğini söylese de çoğunlukla Miletli kabul edilir.

Gençliğinde siyasetle ilgilenmiş, ardından tabiat olaylarını açıklama arayışı onu felsefeye yöneltmiştir. Kendi halkının doğayı tanrısal duygularla açıklamasına karşı başka toplumların bu olayları nasıl izah ettiğini öğrenmek istemiş ve bu amaçla Mısır'a gitmiştir. Mısır'da kimseye bağlı olmadan matematik ve geometri öğrenmiş; piramitlerin boyunu, gölgesinin kendi boyuna eşit olduğu anı kullanarak ölçmesi bu bilgisinin sembolik örneğidir.

Thales'in yazılı bir eseri günümüze ulaşmamıştır; fikirlerini onu aktaran Aristoteles ve Diogenes Laertios gibi isimlerden biliriz. Karakter olarak düşünceye daldığında dünyadan kopan bir yapısı olduğu anlatılır: Gökyüzünü incelerken bir çukura düşmesi ve bununla alay edilmesi meşhurdur. Buna rağmen yalnızca teorik değil pratik zekaya da sahip olduğunu göstermek için zeytin kıtlığı yılında makineleri kiralayıp bolluk yılında yüksek karla işleterek felsefenin "işe yaramaz" olmadığını kanıtlamıştır. Ayrıca güneş tutulmalarını önceden hesaplayabilmiştir.

Felsefesinde üç ana görüş öne çıkar. İlki ve en ünlüsü, "her şeyin ilkesi sudur" düşüncesidir. Thales'e göre değişen her şeyin temelinde değişmeden kalan bir töz vardır ve bu töz sudur. Bunun gerekçesi olarak suyun canlılığın temeli olması, her varlıkta bulunması ve üç hale (katı–sıvı–gaz) dönüşebilmesi gösterilir. Bu fikir tamamen özgün değildir; Eski Ahit'teki yaratılış anlatısında da suların başlangıç unsuru olmasıyla benzerlik taşır.

İkinci görüşü, "her şey tanrılarla (ruhlarla) doludur" ifadesiyle özetlenir. Thales'e göre var olan her şey bir tür ruha sahiptir. Bu düşüncenin, mıknatısın demiri çekmesi ya da statik elektrikle bazı cisimlerin hareket etmesi gibi gözlemlerden doğmuş olabileceği aktarılır. Böylece cansız görünen şeylerde bile bir hareket ve etki ilkesi bulunduğunu savunur.

Üçüncü olarak, dünyanın su üzerinde durduğu görüşünü ileri sürer. Dünya ona göre düz bir tepsi gibidir ve suyun üzerinde yüzer. Bu kozmoloji daha sonra öğrencisi Anaksimandros tarafından eleştirilip terk edilecektir, ancak doğayı açıklama çabasında mitolojik anlatıdan uzaklaşması bakımından önemlidir.

Thales evlenmemiş, çocuğu olmamış; kız kardeşinin çocuğunu evlat edinmiştir. Ölümü, 58. Olimpiyatlar sırasında bir müsabaka izlerken sıcak ve susuzluktan olmuştur. Mezar taşına, bilgeliğini yücelten kısa ama anlamlı bir yazıt kazınmıştır.

ANAKSİMANDROS

Anaksimandros, İÖ 610 yılında Milet'te doğmuş, Thales'in öğrencisi ve ardılı olan Milet Okulu filozofudur. Babası Praksiados'tur. Felsefe tarihinde düşüncelerini yazıya döken ilk filozof olarak anılır. "Doğa Üzerine" adlı eserini kaleme almış, Miletos'tan Apollonia yönüne giden koloniye önderlik etmiştir. Spartalıları yaklaşan bir deprem konusunda uyardığı, Yunan dünyasına güneş saatini getirdiği aktarılır. Hayatı İÖ 547 yılında sona ermiştir.

Anaksimandros, yalnızca filozof değil, aynı zamanda bir bilim insanıdır. Hocası Thales'in dünya görüşünü eleştirerek kendi kozmolojisini geliştirmiştir. Thales'in savunduğu "dünya su üzerinde yüzer" anlayışını reddeder. Ona göre yeryüzü, yüksekliği eninin üçte biri olan silindir biçimindedir ve hiçbir şeyin üzerinde durmaz. Dünya, evrenin tam merkezinde bulunduğu için düşmez; her yöne eşit uzaklıkta olması nedeniyle hareket etmesine gerek yoktur. Bu düşünce, evrenin küresel bir yapıya sahip olduğu fikrine işaret eder. Ayrıca ay ve güneşin konumlarını hesaplayabildiği evrenlerin sayısının sonsuz olduğunu savunduğu belirtilir.

Anaksimandros, kurduğu bu kozmolojiyi yıldız haritası ve dünya haritası ile desteklemiştir. Döneminin bilinen dünyasının sınırlarını çizen ilk kişi olarak "kartograf filozof" unvanıyla anılır.

Filozofun dikkat çeken görüşlerinden biri de ilkel evrim anlayışıdır. Ona göre hayat suda başlamış, dikenli kabuklara sahip balık benzeri canlılar ortaya çıkmış; zamanla karaya çıkılmış ve en sonunda insan meydana gelmiştir. İnsanın başka canlılardan türediği düşüncesini savunur.

Felsefesinin merkezinde arkhe kuramı bulunur. Anaksimandros, her şeyin ilk ilkesine "apeiron" adını verir. Apeiron; sınırsız, belirsiz, tanımsız bir ilkedir ve somut bir madde değildir. Tüm varlıklar apeiron'dan doğar ve zamanı geldiğinde yeniden apeiron'a döner. Bu dönüş, varlıkların birbirlerine yaptıkları "haksızlıkların kefareti" olarak açıklanır. Var olmak, Anaksimandros'a göre başlı başına bir suçluluk halidir; çünkü her varlık, başka bir varlığın alanını daraltarak var olur.

Kozmogonisinde, apeiron'dan önce sıcak–soğuk, ardından ıslak–kuru karşıtlıkları ayrılmış; bu süreç yeryüzünün ve canlılığın oluşumuna yol açmıştır. Anaksimandros, sonsuz sayıda evren ve tanrının var olduğunu, bunların apeiron'dan doğup yine ona döndüğünü savunur.

ANAKSİMENES

Anaksimenes, yaklaşık İÖ 585–528 yılları arasında yaşamış olup Milet Okulu'nun üçüncü temsilcisidir. Miletoslu olan filozof, Anaksimandros'un yakın dostu ve büyük ihtimalle öğrencisidir; bazı aktarımlarda Parmenides'le de ilişkilendirildiği söylenir. Diğer Miletli doğa filozofları gibi o da "Doğa Üzerine" adlı bir eser kaleme almıştır. Bu eser, öncüllerine göre daha sade ve anlaşılır bir dille yazılmış olsa da günümüze herhangi bir parçası ulaşmamıştır. Siyasal baskıların ve Med tehdidinin yoğun olduğu bir dönemde yaşamasına rağmen düşünsel faaliyetlerini sürdürmüş ve özellikle doğa olaylarını akılla açıklamaya yönelmiştir.

Anaksimenes'in felsefesinin merkezinde arkhe olarak hava bulunur. Anaksimandros'un soyut ve belirsiz "apeiron" anlayışına karşılık, insanın doğrudan deneyimleyebildiği bir unsuru ilke olarak seçmiştir. Ona göre evrendeki tüm varlıklar havadan türemiştir ve havanın yoğunlaşma ile seyrekleşmesi sonucu farklı varlık biçimleri ortaya çıkar. Yoğunlaşan hava sırasıyla bulut, su, toprak ve taş haline dönüşürken en seyrek hali ateş olarak ortaya çıkar. Bu dönüşüm düşüncesini somut bir gözlemle destekler: Ağız büzülerek üflendiğinde çıkan havanın soğuk ve yoğun, ağız açıkken verilen nefesin ise sıcak ve seyrek olması; havanın yoğunlukla nitelik değiştirdiğini gösterir.

Kozmolojisinde dünya düz kabul edilir. Dünya, herhangi bir maddi dayanak üzerinde durmaz; kendi ilkesi olan hava üzerinde yer alır. Bu yönüyle Anaksimenes, Thales'in düz dünya fikrine yaklaşırken bunu kendi arkhe anlayışıyla temellendirir. Astronomi alanında da önemli görüşler ileri sürmüştür: Sabit yıldızlarla gezegenleri birbirinden ayıran ilk düşünür kabul edilir. Güneş'in kendi ışığını ürettiğini, Ay ve diğer gök cisimlerinin ise Güneş'ten aldıkları ışığı yansıttığını savunur.

Anaksimenes yalnızca gökbilimiyle değil, meteorolojik olaylarla da ilgilenmiştir. Gökkuşağını, Güneş ışınlarının yoğun bulutlara çarpıp yansımasıyla açıklaması bunun örneklerinden biridir. Ayrıca ona göre ruhlar ve tanrılar da havadandır. Havanın sürekli hareket halinde ve canlı oluşu bu düşüncenin temel dayanağıdır. Yunancada ruh anlamına gelen psykhe kelimesinin aynı zamanda soluk ve hava anlamlarını taşıması, onun bu görüşünü destekleyen bir unsur olarak görülür.

Genel olarak Anaksimenes, Milet Okulu içinde doğayı tek bir ilkeye indirgerken bu ilkenin nasıl farklı varlıklara dönüştüğünü en açık biçimde açıklayan filozof olarak öne çıkar. Hava öğretisiyle hem kendinden önceki düşünceleri birleştirmiş hem de sonraki doğa felsefesine daha sistemli bir açıklama modeli bırakmıştır.